

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EURÓPSKYCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA.**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

NITRA, 2008

Bc. Miroslav Zlatohlávek

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

REKTOR: prof. Ing. Mikuláš Látečka, PhD.

FAKULTA EURÓPSKYCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA

DEKAN: prof. Ing. Dušan Húska, PhD.

Malé a stredné podnikanie a jeho vplyv na zamestnanosť v regióne Horehronia.

Diplomová práca

Katedra európskych štúdií

Vedúci katedry: Ing. Dr. Pavol Fekete, PhD.

Vedúca práce: Ing. Ľubica Rumanovská, PhD.

Bc. Miroslav Zlatohlavek

Nitra, 2008

ABSTRAKT

Diplomová práca prezentuje výsledky analýzy vplyvu malého a stredného podnikania na zamestnanosť v regióne Horehronia za obdobie rokov 2002 – 2006. Cieľom práce je pomocou metód analýzy, komparácie, štatistiky a syntézy dokázať alebo vyvrátiť koreláciu vývoja týchto dvoch fenoménov.

Na základe skutočností o stave a vývoji v danej lokalite boli zistené všeobecné a špecifické príčiny rozvoja MSP, jeho výhody a nevýhody vo vzťahu k vývoju zamestnanosti, ako i jeho flexibilita v meniacich sa podmienkach trhu.

Ďalej bolo zistené, že MSP vo veľkej miere ovplyvňuje trh práce a svojím rozvojom tak rieši otázku zamestnanosti v regióne Horehronie.

Predpokladaný vplyv MSP na zamestnanosť, zobrazený v grafickom vyjadrení vo forme tabuliek a grafov, ponúka možnosti efektívnejšieho využívania a podpory rastu MSP v segmente cestovného ruchu. V regióne Horehronia to znamená sústredenie na kultúrne a prírodné bohatstvo reprezentované prírodnými rezerváciami, prameňmi termálnych vôd apod.

Kľúčové slová: zamestnanosť, miera evidovanej nezamestnanosti, politika zamestnanosti, malé a stredné podnikanie, fyzické osoby, právnické osoby, mikroregión, vplyv na zamestnanosť, priemysel, cestovný ruch, mikropodniky

ABSTRACT

In english

The thesis presents the results of the analysis of the influence of small and medium-size enterprise on the employment in the region of Horehronie between the years 2002 - 2006. The work aims, by means of the methods of analysis, comparison, statistics and synthesis, to prove or contradict the correlation of the development of above mentioned phenomena. On the basis of the facts concerning present situation and trends in given location I have ascertained both general and specific causes for the development of small and medium-size enterprise, including its advantages and disadvantages concerning the development of employment as well as its flexibility in changeable conditions of the market. Furthermore I found out that small and medium-size enterprise to a great extent affects the labour market so it increasingly solves the question of employment in the Horehronie region. Graphic representation of expected influence of small and medium-size enterprise on the employment rate in the form of charts and graphs shows the possibilities of more efficient usage and support of further growth of SME in the segment of tourism. In the Horehronie region tourism development means focusing on natural and cultural heritage represented by natural reserves, mineral and thermal water springs, etc.

Key words: employment, rate of recorded unemployment, employment policy, small and medium-size enterprise, natural persons, legal entities, microregion, influence on employment, industry, tourism, microbusinesses

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Podpísaný Miroslav Zlatohlavek vyhlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Malé a stredné podnikanie a jeho vplyv na zamestnanosť v Horehronskom regióne“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

V Nitre 2.5.2008

podpis:

POĎAKOVANIE

Touto cestou si dovoľujem poďakovať pani Ing. Ľubici Rumanovskej, PhD. za cenné rady, pripomienky a usmernenia, ktorými mi pomohla pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

V Nitre 2.5.2008

podpis:

POUŽITÉ OZNAČENIE

AOTP – aktívne opatrenia trhu práce
APTP – aktívna politika trhu práce
DEN – dlhodobo evidovaný nezamestnaný
EN – evidovaný nezamestnaný
ESF – Európsky sociálny fond
EÚ – Európska únia
EURES – Európske služby zamestnanosti
IAP – Individuálny akčný plán
MEN – miera evidovanej nezamestnanosti
NÚP – Národný úrad práce
OÚP – Okresný úrad práce
PM – pracovné miesto
BR –Brezno
PPTP – pasívna politika trhu práce
PPvN – poberateľ podpory v nezamestnanosti
PvN – podpora v nezamestnanosti
RK – rekvalifikačný kurz
SR – Slovenská republika
SZČ – samostatná zárobková činnosť
UoZ – uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR – Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VPM – voľné pracovné miesto
ZP –zdravotne postihnutý
ZPS – zmenená pracovná schopnosť
MSP – malé a stredné podnikanie
OKEČ – odvetvová klasifikácia ekonomických činností
PECA – protokol k európskej dohode o prístupí
KZAM – klasifikácia zamestnaní
NARMSP – národná agentúra pre rozvoj MSP
CR – cestovný ruch
RPIC – regionálne poradenské a informačné centrá
BIC – podnikateľské a inovačné centrá

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY.....	10
1.1 Pojmy práca, zamestnanosť, podnikanie, podnikateľ a podnik.....	10
1.2 Kritériá malých a stredných podnikov.....	21
1.3 Dôvody a výhody existencie MSP.....	23
1.4 Typológia podnikov v SR a EÚ.....	27
1.5 MSP pred vstupom do EÚ.....	29
1.6 Podpora malého a stredného podnikania v SR a EÚ.....	30
1.7 Legislatívne zabezpečenie podpory MSP.....	33
2 CIEĽ PRÁCE.....	38
3 METODIKA PRÁCE.....	40
3.1 Metódy práce.....	40
4 VLASTNÁ PRÁCA.....	41
4.1 Analýza vplyvu MSP na zamestnanosť v regióne Horehronie v rokoch 2002-2006.....	41
4.1.1 Charakteristika regiónu Horehronie.....	41
4.1.2 Štruktúra a stav MSP.....	44
4.1.3 Vplyv MSP na zamestnanosť.....	47
4.1.4 Malé a stredné podnikanie v podmienkach SR.....	49
5 SWOT ANALÝZA.....	51
5.1 Swot analýza politiky zamestnanosti a politiky trhu práce miestnych zdrojov.....	51
5.2 Swot analýza trhu práce a zníženie nezamestnanosti.....	52
5.3 Stav a vývoj nezamestnanosti.....	55
6 VÝSLEDKY A RIEŠENIA PRÁCE.....	62
7 ZÁVER.....	66
8 POUŽITÁ LITERATÚRA.....	69

ÚVOD

Malé a stredné podnikanie nemá v Európe dlhú tradíciu. Obrat nastáva po začatí 70. rokov 20. storočia, kedy sa začal prejavovať rast zamestnanosti v malých a stredných podnikoch. Následne sa začal meniť i názor na ich pôsobenie v hospodárstve s poukázaním na ich význam a úspešnú konkurencieschopnosť v ekonomikách USA a Japonska. Komparatívnou výhodou takýchto malých a stredných spoločností je schopnosť prispôbiť sa potrebám trhu, kreativita, flexibilita. Pre rozvoj malého a stredného podnikania nestačí ich kreativita a schopný manažment. Nutná je i podpora zvonka podmienená novými budúcimi podnikmi, ktoré budú viac alebo menej úspešné. Ako podporu tohto odvetvia hospodárstva chápeme vytvorenie vhodného podnikateľského prostredia, tzn. vhodná právna úprava, vhodné právne prostredie, vymožitelnosť práva, dostupnosť finančných prostriedkov, vhodné daňové zaťaženie, dostupnosť inováčných technológií, prístup k informáciám, možnosť rozvoja ľudského potenciálu.

Podpora malého a stredného podnikania je jedným z hlavných cieľov regionálnej politiky, hlavne vytvárať udržateľnú konkurencieschopnosť, trvalý rozvoj a hospodársky rast. Odvetvie MSP je hlavným znakom konkurencieschopnosti regiónu a jeho hospodárskeho rastu. V novo rozvíjajúcich sa štátoch má MSP dominantné postavenie, je osou národného hospodárstva jednotlivých členských krajín Európskej únie. V rozšírenej Európskej únii s 27 členskými štátmi je okolo 24 mil. MSP, ktoré majú 99%-ný podiel na celkovom počte všetkých podnikov a zabezpečujú asi 78 mil. pracovných miest.

Lisabonská stratégia členských štátov EÚ predstavuje ambiciózný program, ktorého cieľom je vyrovnanie rozdielov medzi Európou a ekonomicky najsilnejšími štátmi sveta. Realizáciou tohto programu je dosiahnutie najkonkurencieschopnejšej, najdynamickejšej spoločnosti a trvale rozvíjajúcej sa ekonomiky, opierajúcej sa o vedecké poznatky, inovácie, rastúci počet pracovných miest, do roku 2010. Tento cieľ sa však ukázal ako nereálny. Za chyby boli definované: príliš veľa cieľov, priorít, neurčitost' postupov, pomalá implementácia inovácií a s tým spojená neefektívnosť prijatých opatrení. Z toho dôvodu bolo potrebné zrevidovať programy, úlohy a ciele Lisabonskej stratégie. Nová verzia už hovorí o reálnejších cieľoch ako je 3%-ný hospodársky rast, vytvorenie 6 mil. pracovných miest, navýšenie výdavkov na výskum a vývoj, voľný pohyb pracovných síl, tovarov a služieb. Táto stratégia by nemala byť ponímaná ako pevná, nemenná schéma vo všetkých členských krajinách. Každá krajina má osobité podmienky,

rozdielne tradície a predovšetkým rozdielny stupeň hospodárskej úrovne. Lisabonská stratégia určuje rámec, v ktorom je potrebné vytvoriť národný strategický priestor prispôsobený podmienkam jednotlivých krajín.

Na základe uvedeného sa diplomová práca orientuje na problematiku MSP v prostredí Slovenskej republiky.

1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Základným atribútom, ktorým sa človek prezentuje, je **práca**. Jej dôležitosť v ekonomike spočíva v tom, že jej jediným nositeľom je človek so svojimi vlastnosťami, zručnosťami, vedomosťami. Z týchto jeho schopností vzniká rôznorodá a jedinečná pracovná činnosť, tzn. že ten istý druh práce nebude nikdy vykonaný rovnako rôznymi ľuďmi.

1.1 Pojmy práca, zamestnanosť, podnikanie, podnikateľ a podnik

Samuelson – Nordhaus (2000) definuje prácu ako základný výrobný faktor, ako činnosť zameranú na vytváranie výrobkov a služieb. Práca je základom ktoréhokoľvek obchodu, akejkokoľvek transakcie a zároveň predstavuje aj určitú strasť, ktorú prináša každý človek s cieľom získať úžitok.

Freud (1990) vyslovil názor, že práca je puto, ktoré nás viaže k realite. Ak nie sme povinní ráno vstať a ísť do práce, ocitáme sa v nebezpečí, že nás ovládne fantázia a emócie. Treba však doplniť, že v našej kultúre nie je tak dôležitá samotná práca, ale práca v zamestnaní. Potrebné je teda vedieť diferencovať pojmy ako práca, zamestnanie, povolanie.

Podľa Freuda práca je taká činnosť človeka, ktorou sa vytvárajú materiálne a nemateriálne hodnoty. Je činnosťou uvedomelou a zámernou. Jej cieľom je uspokojenie ľudských potrieb, má sociálny charakter a vykonáva sa v spolupráci s inými ľuďmi. Pracovné vzťahy sú zdrojom identity človeka. Okruh prác, ktoré človek vykonáva za plat, mzdu, je **zamestnanie**.

Ďalším dôležitým pojmom v súvislosti s prácou a zamestnaním je **povolanie**, pre ktoré je charakteristické vykonávanie určitého okruhu prác podmienených súborom spôsobilostí, medzi ktoré patria schopnosti, zručnosti, vedomosti. Získavajú sa odbornou prípravou na povolanie a praxou. Povolanie sprostredkúva jednotlivcovi profesionálne postavenie a taktiež zaradenie do spoločenskej hierarchie. Z uvedeného vyplýva, že stratu doterajšieho postavenia i tých budúcich, nesie so sebou práve **nezamestnanosť**.

Podľa **Lisého (1998)** je práca jedným zo zdrojov ekonomického rastu. Zjednodušený pohľad naznačuje, že existuje vzťah vzájomnej korelácie medzi množstvom práce a veľkosťou HDP. Je možné predpokladať, že ak rastie HDP, zvyšuje sa zamestnanosť. Tzn. že vysoké tempo rastu

HDP je sprevádzané poklesom nezamestnanosti. Túto koreláciu medzi zmenami vo vývoji HDP a zmenami vo vývoji nezamestnanosti si všimol americký ekonóm Okun, ktorý konštatoval, že miera nezamestnanosti je klesajúcou funkciou miery rastu HDP. Tento vzťah je známy ako Okunov zákon.

Lisý (1998) uvádza, že všetko práceschopné obyvateľstvo sa delí na tri základné skupiny:

- a) **Zamestnaní** - sú ľudia, ktorí vykonávajú akúkoľvek platenú prácu, ale aj tí, ktorí majú prácu, nepracujú však pre chorobu, štrajk alebo dovolenku.
- b) **Nezamestnaní** – sú ľudia, ktorí nie sú zamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu, alebo sa snažia vrátiť do práce. Ak je niekto považovaný za nezamestnaného, musí byť zaregistrovaný v sprostredkovateľniach práce.

Zamestnaní a nezamestnaní tvoria **pracovnú silu**.

- c) **Všetci ostatní**, ktorí nie sú súčasťou pracovnej sily. Jedná sa o tú časť dospelého obyvateľstva, ktorá navštevuje školu, vedie domácnosť, nemôže pracovať pre chorobu, teda je na invalidnom dôchodku, alebo jednoducho nehľadá prácu.

Podľa **Belajovej (1999)** práca je základným činiteľom výrobného procesu. Jej nositeľom je pracovník, ktorý predstavuje osobitný činiteľ výrobného procesu, bez ktorého nie je možné výrobu zabezpečiť. Množstvo práce, jej kvalita rozhoduje o množstve výrobných úžitkových hodnôt. Vlastná schopnosť človeka, jej kvalifikácia, povaha vykonávanej práce a jej ocenenie, organizácia práce, taktiež pracovné podmienky tvoria komplex vplyvov pôsobiacich na aktivizáciu ľudského činiteľa a tým na pracovné výsledky. Vymenované faktory a ďalšie vplyvy vo výrobe i hospodárskej praxi sa premietajú do pracovného procesu a od ich vhodného zladenia závisí účinnosť a efektívnosť ľudskej práce.

Kováčová (1995) uvádza, že pracovná sila je súhrn fyzických a duševných síl, daností človeka, ktoré uvádza do pohybu pri vytváraní nejakých úžitkových hodnôt. Je to proces výroby materiálových statkov, a sú to aj výkony inej spoločensky užitočnej práce. Nad rámcom individuálnej pracovnej sily existuje tzv. **spoločenská pracovná sila**, ktorá zahŕňa celú spoločnosť. Je pojmom rozsiahlejším, predstavujúcim súhrn jednotlivých pracovných síl, t.j. celú pracovnú schopnosť spoločnosti. Zdrojom spoločenskej pracovnej sily je obyvateľstvo ako nositeľ duševných a fyzických schopností využiteľných vo výrobnom alebo nevýrobnom procese. Jej hlavným zdrojom je tá časť práceschopného obyvateľstva, ktorá je v produktívnom veku. Spoločenská pracovná sila preto závisí od:

- počtu obyvateľstva a jeho vekovej štruktúry

- miery pracovnej schopnosti práceschopného obyvateľstva súvisiaceho s fyzickou a duševnou schopnosťou priemernej individuálnej pracovnej sily
- úrovni vzdelania
- proporcionalite mužských a ženských pracovných síl
- odvetvovej a územnej štruktúre spoločenskej pracovnej sily
- stupňa využitia práceschopného obyvateľstva, t.j. pomeru pracovných síl zapojených do pracovného procesu k potenciálu spoločenskej pracovnej sily
- sociálno-ekonomického postavenia a sociálno-ekonomickej štruktúry spoločenskej pracovnej sily

Urban (1994) hovorí o vysokej zamestnanosti ako o jednom zo štyroch obvyklých cieľov hospodárskej politiky. Za cieľ hospodárskej politiky považuje maximalizáciu spoločenského blahobytu, ktorý sa nedá konkretizovať, preto sa podmieňuje dosiahnutím cieľov:

- vysoká zamestnanosť ako nízka miera nezamestnanosti a vytváranie ďalších vhodných pracovných príležitostí
- konštantná alebo len mierne rastúca cenová hladina
- vyrovnaná bilancia zahranično-ekonomických vzťahov
- narastajúca úroveň reálneho produktu

Uhnák (1998) konštatuje, že výška zamestnanosti je mierou ekonomického zdravia národa. Nezamestnanosť preto predstavuje vážny ekonomický a sociálny problém, a má viacnásobný negatívny vplyv na celú spoločnosť. K týmto vplyvom zaraďujeme:

- ekonomicky činný človek neprodukuje
- spoločnosť vynakladá prostriedky na jeho zabezpečenie
- nezamestnaný negatívne – traumatizujúco pôsobí na svoje okolie
- dlhodobo nezamestnaný je v zložitej psychickej situácii, v ktorej objektívne i subjektívne stráca dôveru spoločnosti
- v hraničnej situácii môže podľahnúť kriminálnej činnosti, drogám, alkoholu, čo opäť vyvoláva zvýšené finančné výdavky spoločnosti na riešenie vzniknutých kriminálnych činností ako je napríklad drogová závislosť
- mladí nezamestnaní, absolventi škôl môžu stratiť motiváciu zaradiť sa do výrobného procesu

Pojmy podnikanie, podnikateľ a podnik môžeme definovať na základe **Obchodného zákonníka č. 513/1991 Zb.z. v znení neskorších predpisov (26)** nasledovne: “Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú

zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku“. Podnikateľom v zmysle tejto právnej normy sa rozumie:“... osoba zapísaná v obchodnom registri, alebo osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia alebo osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov“. Pod pojmom podnik § 5 uvádza: “ Podnikom sa na účely tohto zákona rozumie súbor hmotných, ako aj osobných a nehmotných zložiek podnikania. K podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty, ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomuto účelu slúžiť „.

Pre doplnenie definície hore uvedených pojmov sa žiada citovať **Živnostenský zákon č. 455/1991 Zb. z. v znení neskorších predpisov (39) § 2** hovorí: „Živnosťou je sústavná činnosť prevádzkovaná samostatne, vo vlastnom mene, na vlastnú zodpovednosť, za účelom dosiahnutia zisku a za podmienok určených týmto zákonom“. Vyššie uvedené citácie charakterizujú pojmy podnik, podnikateľ a podnikanie z hľadiska základných právnych noriem platných na území Slovenskej republiky. Je namieste spomenúť, že podnikateľská činnosť je riadená širokou variétou ďalších zákonov a nariadení tak, aby prinášala prospech tak vlastníkom výrobných zdrojov, ako aj celej spoločnosti.

Ako uvádza **Bandlerová (1999)** základnými pojmovými znakmi podnikania sú:

- a) sústavná činnosť – hlavnou črtou sústavnosti je určitá profesionalita tejto činnosti, ktorá má črtu povolania a viaže sa na trvanie príslušného podnikateľského oprávnenia a udržiavania vecných a kvalifikačných podmienok pre daný rozsah podnikania,
- b) samostatné vykonávanie – podnikateľ organizuje činnosť nezávisle od iných osôb, sám si zabezpečuje prostriedky na vlastnú podnikateľskú činnosť a nie je osobne podriadený svojim obchodným partnerom,
- c) konanie pod vlastným menom, podnikateľ koná v právnych vzťahoch pri vykonávaní podnikateľskej činnosti pod svojim obchodným menom,
- d) vlastná zodpovednosť – podnikateľ znáša podnikateľské riziko, to znamená, že za porušenie záväzkov, ktoré mu vznikli v súvislosti s podnikaním, zodpovedá celým svojím majetkom, dosiahnutie zisku - je motívom podnikateľskej činnosti.

Sedlák (1992) tvrdí, že podnikanie je nositeľom dvoch dimenzií:

1. Podnikanie vystupuje ako objektívna ekonomická vlastnosť podnikateľského subjektu, ktorá sa prejavuje ako vonkajšia alebo vnútorná podnikavosť. Vonkajšia podnikavosť je schopnosť objaviť či zámerne vytvoriť a využiť podnikateľskú príležitosť, ktorá vzniká pre subjekt na podnikanie a na základe interakcie hospodáriaceho subjektu s podnikateľským prostredím. Vnútorná podnikavosť je schopnosť hospodáriaceho subjektu, ktorá sa orientuje na

odhaľovanie a využívanie podnikateľských príležitostí vo vlastnom vnútornom prostredí hospodáriaceho subjektu.

2. Podnikanie vyjadruje osobnú charakteristiku jednotlivca (podnikateľa) v jeho ekonomickom správaní, v jeho pripravenosti na podnikanie. Podnikanie ako osobná charakteristika jednotlivca súvisí so subjektívnymi stránkami pracovnej činnosti jednotlivca (kolektívu) a jeho pripravenosť na podnikanie. Osobnú charakteristiku možno vyjadriť pomocou špecifických čŕt podnikateľa, ako je potreba presadiť sa, schopnosť podstupovať riziko, pozitívna predstava o sebe, nezávislosť a iniciatívnosť, schopnosť riešiť problémy, optimistický pohľad na budúcnosť a snaha stanoviť si náročné ciele v rámci plánu, ktoré ochotne plní.

Gozora (1996) definuje podnik ako formu podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej dochádza k cieľavedomému spájaniu hmotných, finančných a ľudských zdrojov v jednej výrobnou-organizačnej jednotke s uzatvoreným kolobehom hodnoty a cieľom produkovať úžitkové hodnoty pre potreby trhu a pre vlastné uspokojenie potrieb.

Šuleková (1997) uvádza, že podnik je ekonomicky a právne samostatná podnikateľská jednotka, založená za účelom podnikania. Jeho základnými znakmi sú kombinácia výrobných faktorov, právna samostatnosť a ekonomická samostatnosť.

Autorka ďalej uvádza špecifické znaky podniku:

- princíp súkromného vlastníctva – majiteľ vlastného kapitálu má právo zúčastňovať sa priamo alebo nepriamo na riadení podniku,
- princíp autonómie – ide o slobodu podnikania. Pretože je podnik nezávislý, vypracováva si sám prostredníctvom manažérov výrobné a odbytové plány na základe požiadaviek trhu. V podmienkach trhového hospodárstva má podnik šancu využiť trhové príležitosti, avšak musí prihliadať aj na riziká spojené s podnikaním,
- princíp ziskovosti – snaha o dosiahnutie maximálneho zisku

Podľa **Markovej (1997)** podnik je organizovaný ako samostatná ekonomická jednotka, ktorá má vlastný systém disponovania s hmotnými (pracovnými, materiálovými a informačnými) zdrojmi a finančnými prostriedkami a vlastný systém vzťahov k iným jednotkám, voči ktorým vystupuje ako samostatný právny subjekt. Medzi základné znaky podniku autorka zaraďuje:

1. ekonomickú samostatnosť – prejavuje sa v samostatnom vystupovaní podniku na trhu, v uzavretosti kolobehu podnikov a vo výmenných vzťahoch s inými subjektami.

2. právnu samostatnosť – umožňuje podniku byť nositeľom práv a povinností v oblasti zmluvných vzťahov.

Iša a kol. (1997) tvrdia, že podstatou podnikateľskej činnosti je rozhodovanie o odbore podnikania, čo vyrábať, aké služby poskytovať, o miere použitia cudzieho kapitálu a o rozdelení hospodárskeho výsledku. Nevyhnutnou podmienkou podnikania je vlastníctvo dostatočne veľkého kapitálu. Úlohou podnikania je zväčšiť (rozmnožiť) vynaložený kapitál. Cieľom podnikateľskej činnosti je dosiahnuť najväčší zisk. To je možné iba vtedy, ak podnikateľ svojou činnosťou, výrobou tovaru alebo poskytovaním služieb, uspokojuje potreby iných ľudí. Pritom za realizované tovary a služby musí získať viac peňazí ako ich spotreboval na výrobu.

Jakúbek (1997) konštatuje, že základnou funkciou podniku je podnikateľská funkcia. Ak vrcholovým cieľom je dlhodobá maximalizácia zisku, potom súhrn transformačných procesov, zabezpečujúcich tento cieľ je podnikateľská funkcia. Je to súbor aktivít prednostne orientovaný na podnikateľský úspech a obmedzenie podnikateľského rizika.

Maier a Todtling (1998) uvádzajú, že podniky sú otvorené systémy, ktoré majú rôzne vzťahy so svojim ekonomickým, spoločenským a prirodzeným okolím. Mimoriadne dôležité sú pritom vzťahy k odbytovému trhu (outputová strana). Podnik, resp. závod (prevádzka) ako výrobná jednotka zo zásobovacieho trhu čerpá podľa svojej alokácie výrobné faktory, vstupy, suroviny, pomocné a pohonné látky a rôzne služby, ktoré potrebuje na výrobu svojich produktov alebo služieb. Tie potom predáva na odbytovom trhu podľa druhu výrobkov alebo služieb iným podnikom, štátu alebo súkromným domácnostiam. Podnik je pritom pospájaný rozmanitou sieťou vzťahov. So svojimi partnermi na zásobovacom a odbytovom trhu si za príslušné platby vymieňa nielen výrobky a služby, ale v priebehu týchto obchodných transakcií často aj implicitne informácie – o situácii na trhu, technologických novinkách, nových výrobkoch, marketingových stratégiách atď. S dôležitými partnermi vstupuje do užšieho vzťahu, ktorý môže siahať od neformálnych dohôd a dohovorov cez zmluvné záväzky až po spájanie podnikov.

Gozora (1996) definuje podnik nasledovne: “Podnik je forma podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej dochádza k cieľavedomému spájaniu hmotných, finančných a ľudských zdrojov v jednej výrobnno-organizačnej jednotke s uzatvoreným kolobehom hodnoty a cieľom produkovať úžitkové hodnoty pre potreby trhu a pre vlastné uspokojenie potrieb“. Na základe uvedenej definície podnikom môže byť len hospodárska organizácia, ktorá spĺňa charakteristické znaky a funkcie. Autor hovorí o týchto znakoch podniku: právna subjektivita, majetková samostatnosť

a zodpovednosť, ekonomická samostatnosť, zápis do registra, organizačná celistvosť a jednotne vedená účtovná evidencia.

Podľa **Markovej (2000)** je podnik “organizovaný ako samostatná ekonomická jednotka, ktorá má vlastný systém disponovania s hmotnými (pracovnými, materiálovými a informačnými) zdrojmi a finančnými prostriedkami a vlastný systém vzťahov k iným jednotkám, voči ktorým vystupuje ako samostatný právny subjekt. Medzi základné znaky podniku autorka zaraďuje:

1. ekonomickú samostatnosť - prejavuje sa v samotnom vystupovaní podniku na trhu, v uzavretosti kolobehu podnikov a vo výmenných vzťahoch s inými subjektami.
2. právnu samostatnosť - umožňuje podniku byť nositeľom práv a povinností v oblasti zmluvných vzťahov.

Fáziková (1995) uvádza, že ak je vo vidieckych regiónoch väčšia váha na poľnohospodárstve vo vzťahu k počtu zamestnaných, predsa nie je rozhodujúcim odvetvím. Väčšina vidieckych regiónov je postihnutá vysokou mierou nezamestnanosti, pričom rozhodujúca časť nezamestnanosti má pôvod v dramatickom poklese pracovných miest v poľnohospodárstve. Ďalej uvádza, že na vidieku sa preto koncentruje nezamestnanosť, ktorá má vo veľkej miere pôvod v poľnohospodárstve. Tento fakt podľa nej generuje následné problémy, pretože v štruktúre nezamestnaných dominujú nekvalifikovaní pracovníci so základným vzdelaním, ženy s malými deťmi, osoby v pred dôchodkovom veku a osoby so zníženou pracovnou schopnosťou (ZPS). Vznikajú tak nové problémové skupiny na regionálnom trhu práce.

Takto postihnuté osoby, podľa jej názoru, predstavujú ťažko zaraditeľnú sociálnu skupinu, pretože sú kvôli nízkej kvalifikačnej úrovni, málo profesijne mobilní. Existuje teda u nich nízka priestorová mobilita a väčšina z nich je taktiež málo podnikateľsky prispôsobivá.

Podľa **Belajovej (1999)** alokácia poľnohospodárskej výroby vo vidieckej krajine vedie k prevládajúcemu názoru, že poľnohospodárstvo je jedným z hlavných pilierov sociálno-ekonomického napredovania vidieka. Uvažuje však, že táto formulácia z pohľadu makroekonomického nezodpovedá a bude čoraz menej zodpovedať realite. Je totiž preukázané, že dnes plynú zdroje príjmov vidieckeho obyvateľstva z prevažne nepoľnohospodárskej činnosti. Odliv pracovníkov alebo znižovanie počtu pracovníkov z poľnohospodárstva možno chápať ako ekonomizujúci prvok odvetvia. Ale na druhej strane sa odliv ukázal vo zvýšenej miere nezamestnanosti na vidieku pri úzko zameranej ekonomickej štruktúre vidieckych sídiel, čoho dôsledkom je silnejúce sociálne napätie na vidieku.

V ÚSTAVE SR (1991) v piatom oddieli čl. 35 sa uvádza, že:

Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

V zmysle tohto článku má každý právo podnikat' a uskutočňovať inú činnosť, podmienky a obmedzenia pre výkon určitých činností môže upravovať iba zákon.

Obchodný zákonník č.513/1991 Z. z. definuje podnikanie ako sústavnú činnosť, vykonávanú samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.

Štát uplatňuje podporné nástroje v sektore malého a stredného podnikania, ktorý sa vyznačuje variabilitou, flexibilitou a hlavne výkonnosťou v trhovej ekonomike. Gozora, V. tvrdí, že efektívnym aktivovaním podnikateľskej činnosti sú podporné nástroje, ktoré sa podieľajú na raste objemu kapitálu, podporujú realizáciu nových, menej výnosných výrobných programov, vyrovnávajú deficit vlastného kapitálu. Podporné prostriedky vplývajú na podporu predaja výrobku na domácom i zahraničnom trhu. Pre aktivovanie podnikateľskej činnosti sú charakteristické nasledujúce podporné prostriedky: dotácie, vnútro podnikové bankovníctvo, subvencie, iné podporné prostriedky.

K hlavným znakom malej firmy patria nezávislý vlastník, nezávislé vedenie a malá dominancia v danom druhu činností.

Árendáš (1997) uvádza, že ekonómovia rozdeľujú predmet svojho skúmania do dvoch základných oblastí, ktoré majú relatívnu samostatnosť: mikroekonómie a makroekonómie.

Mikroekonómia sa zaoberá štúdiom spotrebiteľov a producentov ako tvorcov rozhodnutí. Spotrebiteľia vytvárajú dopyt po tovaroch a službách, výrobcovia poskytujú ponuku.

Kupujúci a predávajúci spoločne vytvárajú trh, teda trh môžeme definovať ako stretnutie kupujúcich a predávajúcich, ktorí si dobrovoľne vymieňajú tovary s službami.

Ekonómovia sa však zaoberajú skúmaním ekonomie ako celku, a týmto sa zaoberá makroekonómia, v ktorej sa pojednáva o správaní a výkonnosti národného hospodárstva ako celku.

Petrová (1998) opisuje podnik, ako hospodársku jednotku s ekonomickou samostatnosťou a právnou subjektivitou. Treba si uvedomiť, že štát nezasahuje do činnosti podnikov, ale iba stanovuje všeobecne záväzné právne normy, v rámci ktorých sa môže podnikateľská činnosť uskutočňovať. Právna subjektivita znamená právo vstupovať do obchodných vzťahov s inými subjektami vo vlastnom mene, ale aj zodpovednosť za záväzky, vyplývajúce z týchto vzťahov a právnych noriem.

Šlosár - Šlosárová – Majtán (1992) tvrdia, že podniky môžu mať v trhovom hospodárstve rôznu podobu. Najčastejšie ich členíme podľa týchto hľadísk:

- podľa predmetu činnosti (poľnohospodárske, priemyselné, stavebné, dopravné, obchodné finančné, atď.)
- podľa vlastníctva (štátne, súkromné, so zahraničnou účasťou)
- podľa veľkosti (malé, stredné, veľké)
- podľa organizačno – právnej normy (podnik jednotlivca, kapitálové spoločnosti - akciová spoločnosť, personálne spoločnosti – verejno-obchodná spoločnosť, komanditná spoločnosť)

Gozora (1996) hovorí, že podnik je forma podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej dochádza k cieľavedomému spájaniu hmotných, finančných a ľudských zdrojov v jednej výrobnou-organizačnej jednotke s uzatvoreným obratom hodnoty a cieľom produkovať úžitkové hodnoty trhu a vlastné uspokojenie potrieb.

Podľa **Sedláka (1992)** má podnikanie dve dimenzie:

- a. podnikanie môžeme chápať ako objektívnu ekonomickú vlastnosť podnikateľského subjektu, ktorá sa prejavuje ako vonkajšia alebo vnútorná podnikavosť. Vonkajšia podnikavosť znamená schopnosť objaviť alebo vytvoriť a využiť podnikateľskú príležitosť, ktorá vzniká pre subjekt podnikania na základe interakcie hospodáriaceho subjektu s podnikateľským prostredím. Vnútorná podnikavosť je schopnosť odhaliť a aj využiť podnikateľskú príležitosť vo vlastnom vnútornom prostredí hospodáriaceho subjektu.
- b. podnikanie vyjadruje osobnú charakteristiku podnikateľa v jeho ekonomickom správaní a jeho pripravenosti na podnikanie a súvisí so subjektívnymi stránkami pracovnej činnosti jednotlivca a kolektívu.

Osobnou charakteristikou podnikateľa rozumieme súhrn jeho špecifických črt, ako je potreba presadiť sa, iniciatívnosť a nezávislosť, schopnosť riešiť problémy, schopnosť podstupovať riziko, snaha stanoviť si náročné ciele a ochotne ich plniť.

Árendáš (1997) konštatuje, že existujú náklady v krátkom a dlhom období. Krátkodobé náklady sú náklady v určitom časovom období, počas ktorého je jeden alebo viac výrobných faktorov fixných, ostatné sú variabilné. Dlhodobé náklady sú náklady obdobia, ktoré je dostatočne dlhé na to, aby bolo možné meniť všetky výrobné faktory.

Ako tvrdí **Bielik (1995)** bolo by užitočné pri výklade úlohy štátu v ekonomike a podnikaní rozlíšiť štátne podniky, štátne zásahy do ekonomiky a štátnu hospodársku politiku. V otázke

úlohy štátu sa jednotlivé ekonomické teórie (Marxistická, Keynesová, Friedmannova) vyjadrujú rozdielne. Podniková ekonomika logicky musí brať do úvahy konkrétnu hospodársku politiku, ktorá v danom období a krajine existuje. Štát svoju hospodársku politiku uskutočňuje pomocou priamych a nepriamych nástrojov.

Pod nepriamymi nástrojmi rozumieme systém daňových predpisov, pravidiel a pod.

Podľa **Brhela (1993)** neexistuje jednoznačná definícia pojmov malý, stredný a veľký podnik. Podľa autora ekonomická teória a ani prax to nepovažuje za potrebné. Hospodárske subjekty spadajúce pod tieto pojmy nie sú ekonomicky homogénne: tak medzi jednotlivými hospodárskymi odvetviami, ako aj vo vnútri odvetvia existujú diferencie vo veľkostnej štruktúre. Tieto pojmy sa nevyznačujú len kvalitatívnymi, ale aj kvantitatívnymi znakmi, ako napríklad organizačné, Komisia Európskych spoločností vo svojich smerniciach pre štátnu podporu malých a stredných podnikov definuje malé a stredné podniky ako

- samostatné podniky s maximálne 250 zamestnanými
- s obratom maximálne 20 mil. ECU
- s bilančnou sumou (sumou aktív, resp. pasív) maximálne do výšky 10 mil. ECU, a túto definíciu musia akceptovať všetky členské štáty EÚ a aj tie, ktoré usilujú o vstup do EÚ.

Podľa **Prokopoviča (1997)** by si každá trhovo orientovaná ekonomika mala malé a stredné podnikanie chrániť, pretože, ako uvádza, je práve táto oblasť tzv. „zlatým rúnom“ každej ekonomiky. Malé a stredné podniky sú podľa autora pilierom každej úspešnej ekonomiky, ktoré svojou pružnosťou a flexibilitou vyplňajú tú časť trhu, ktorú veľké priemyselné firmy nie sú schopné obsiahnuť.

Gozora (1996) charakterizuje malé podniky ako podnikateľské subjekty s počtom zamestnancov nepresahujúcim 24 a objemom do 20 mil. Sk.

Stredne veľké podniky majú počet zamestnancov od 25 do 500 a objem tržieb do 500 mil. Sk. Výnimkou sú poľnohospodárske a leso-drevárske podniky, v ktorých je vrchná hranica počtu zamestnancov obmedzená na 200.

Vzhľadom na výkonnosť a flexibilitu malých a stredných podnikov na trhovú ekonomiku štát a aj EÚ venuje tejto problematike veľkú pozornosť. Malé a stredné podniky sa rýchlejšie prispôbujú trhovým podmienkam, iniciatívne hľadajú odbytové kanály a trhy, na ktorých by sa mohli etablovať.

Jassinger (1991) považuje za malé a stredné podniky tie, ktoré spĺňajú najmenej dve z dolu uvedených podmienok:

- riadenie je nezávislé a vedúci pracovníci sú vo väčšine prípadov aj majiteľmi podniku
- majiteľ aj pracovníci bývajú v mieste alebo v okolí podniku a podnik realizuje svoju činnosť iba v mieste a v okolí podniku
- majiteľom je jedna osoba alebo len malá skupina ľudí
- podnik v porovnaní s veľkými podnikmi rovnakého zamerania musí byť čo do počtu zamestnancov, obratu alebo iných ukazovateľov malý

1.2 Kritériá malých a stredných podnikov

Národné hospodárstvo je súborom množstva podnikov, firiem, organizácií a inštitúcií s rôznym zameraním a pôsobením v jednotlivých odvetviach. Názory na rozdelenie sú rôzne, ťažké je pre ne stanoviť jednotné kritérium. Najčastejšie využívaným kritériom pre rozlišovanie podnikov je jeho veľkosť. Veľkosť podniku je ovplyvnená činiteľmi, ktoré sa členia kvantitatívne a kvalitatívne. Medzi kvantitatívne znaky pre veľkosť podnikov patria: počet zamestnancov, veľkosť obratu, výška kapitálu (celkového a vlastného), zisk, množstvo vložených výrobných faktorov.

Mikro, malé a stredné podniky sú hnacou silou európskeho hospodárstva. Sú hlavným prameňom zamestnanosti, aktivizujú podnikanie a inovácie v EU, preto majú kľúčový význam pri zvýšení konkurencieschopnosti a zamestnanosti.

Jasná jednoznačná definícia pojmov malý a stredný podnik neexistuje. Hospodárske subjekty, ktoré spadajú pod tieto pojmy nie sú ekonomicky homogénne, tak medzi jednotlivými odvetviami, ako vo vnútri odvetví. Najčastejšie využívaným kritériom pre rozlišovanie podnikov je jeho veľkosť. Malé a stredné podniky sa vyznačujú kvalitatívnymi a kvantitatívnymi znakmi.

Marková (1997) uvádza nasledovné kvalitatívne a kvantitatívne kritéria:

kvalitatívne: nezávislé vlastníctvo

nezávislé riadenie

zjednotenie vlastníctva a riadenia podniku

jednoduchá organizácia práce

existencia rodinných vzťahov

technická rôznorodosť

spojenie technologicko-technických a riadiacich funkcií

pružnosť v technologických a organizačných zmenách

využívanie prevažne miestnych zdrojov

pôsobnosť na úzkom trhu z hľadiska územia aj segmentu trhu

blízkosť k spotrebiteľovi

kvantitatívne: počet pracovníkov

maloobchodný obrat

hodnota majetku

objem kapitálu

objem investícií

objem výroby

objem čistého zisku

V slovenskej ekonomike sa presadzuje nasledovné členenie podnikov podľa počtu zamestnancov:
stredné podniky od 25 do 499 zamestnancov

veľké podniky nad 500 zamestnancov

Gozora (1996) člení podniky tiež do troch skupín a to:

Malé podniky – podnikateľské subjekty, ktorých počet zamestnancov nepresahuje 24 a objem tržieb je maximálne 20 mil. Sk. Spravidla ide o poľnohospodárske podniky a lesné podniky s pôdou do 1200 ha a ziskom do 5 mil. Sk.

Stredné podniky – podnikateľské subjekty s počtom zamestnancov od 25 do 500 a objem tržieb nepresahujúcim 500 mil. Sk. Výnimkou sú poľnohospodárske a leso-drevárske podniky, ktoré môžu mať maximálne 200 zamestnancov a zisk do 30 mil. Sk.

Veľké podniky – podnikateľské subjekty, ktoré vo všetkom presahujú stredné podniky.

Najrozšírenejšie odlišnosti medzi malým, stredným a veľkým podnikom sú v týchto oblastiach: riadenie, organizácia, výroba, odbyt, zásobovanie, financovanie a vývoj a výskum.

Komisia EÚ vo svojich smerniciach definuje malé a stredné podnikanie nasledovne:

Samostatné podniky s počtom zamestnancov maximálne 250, pričom za samostatný sa považuje ten podnik, v ktorom patrí jednému alebo viacerým veľkým podnikom menej ako 25 % jeho kapitálu,

S obratom maximálne 20 mil. ECU alebo s bilančnou sumou (suma aktív alebo pasív) vo výške maximálne 10 mil. ECU.

Podľa týchto kritérií je malých a stredných podnikov v EÚ približne 90 % všetkých podnikov. Nová definícia MSP začala platiť od 1.1.2005. Günter Verheugen tvrdí, že je skutočným krokom k zlepšeniu podnikateľského prostredia pre MSP a jej cieľom je podpora podnikania, investícií a rastu. Definícia bola spracovaná po absolvovaní rozsiahlych konzultácií s priamo zainteresovanými subjektami, čo je dôkazom prihliadania k názoru, že MSP má kľúčový význam pre úspešnú realizáciu lisabonských cieľov. V roku 1996 Komisia prijala doporučenie obsahujúce prvú spoločnú definíciu MSP, ktorá bola následne používaná v celej Európskej únii a prijatá potom Nariadením komisie č. 70/2001 zo dňa 12.1.2001 v súvislosti s aplikáciou článkov 87 a 88. Malé a stredné podniky boli definované za účelom odstránenia rozdielov, ktoré by mohli vyvolať porušenie hospodárskej súťaže, za účelom zjednodušenia koordinácie medzi jednotlivými iniciatívami Spoločenstva a vnútroštátnymi iniciatívami, ktoré sa dotýkali malých a stredných podnikov, ako aj z dôvodov transparentnosti správy a právnej istoty.

Malé a stredné podniky sú definované ako podniky, ktoré:

- majú menej ako 250 zamestnancov;
- majú buď ročný obrat nepresahujúci 40 miliónov EUR, alebo bilančnú sumu ročnej súvahy nepresahujúcu 27 miliónov EUR,
- spĺňajú kritérium nezávislosti podľa ďalšieho odstavca o nezávislosti.

V prípadoch, keď je nutné rozlíšiť malý a stredný podnik, je "malý podnik" definovaný ako podnik, ktorý:

- má menej ako 50 zamestnancov
- má buď ročný obrat nepresahujúci 7 miliónov EUR, alebo bilančnú sumu ročnej súvahy nepresahujúcu 5 miliónov EUR,
- spĺňa kritérium nezávislosti podľa ďalšieho odstavca o nezávislosti.

1.3 Dôvody a výhody existencie MSP

Gozora (1996) hovorí o ekonomickom postavení MSP: „Vzhľadom na výkonnosť a flexibilitu MSP na trhovú ekonomiku, štát účelovo podporuje rozvoj MSP. Tieto sa utvárajú ako životaschopné a konkurujúce si subjekty na trhu, rýchlejšie sa prispôbujú trhovým podmienkam, iniciatívne hľadajú odbytové kanály, aktivujú obchodnú a spracovateľskú činnosť. Veľké podniky prevládajú tam, kde technicky je výroba tovarov možná iba na veľkých zariadeniach a tam, kde je konkurencia taká veľká, že za konkurencieschopné ceny sa môžu ponúkať iba výrobky vyrobené racionálnymi výrobnými postupmi a v hromadnej výrobe. Ako nevýhoda sa prejavuje istá strnulosť vo výrobných postupoch a v organizácii, ako aj narastajúca byrokracia. Preto sa veľké podniky často nevedia dostatočne rýchlo prispôbiť meniacim sa trhovým podmienkam. Okrem toho chyby manažmentu môžu mať ťažké dopady na región alebo dokonca na celú krajinu. Vo svete sa často objavuje názor, že budúcnosť patrí veľkým podnikom. Tieto vyrábajú výhodnejšie a lepšie garantujú vo svetovom meradle zásobovanie tovarom. Tento výrok nie je z hľadiska hospodárskeho celkom správny, pretože veľké podniky majú pri hospodárskych úvahách často tendenciu obmedzovať svoj sortiment a príliš veľa ľudí v nich závisí od rozhodovania jednotlivcov“.

Priestorový aspekt MSP je tiež veľmi dôležitý.

V tomto zmysle **Maier a Todtling (1998)** uvádzajú: „Potom, čo v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch boli stredobodom záujmov výskumu podniky s viacerými jednotkami a ich priestorová deľba práce, v osemdesiatych rokoch – čiastočne aj pre krízu fordizmu – v praxi aj vo výskume opäť nadobudli väčší význam malé a stredné podniky.“ Autori to vysvetľujú nasledovne: „Konštatuje sa, že nezamestnaná pracovná sila sa pre nedostatok iných alternatív

pokúša zakladať podniky, a že pod vplyvom racionalizácie a odbúravania menej výnosnej produkcie vo veľkých podnikoch vznikajú na trhu medzery, ktoré sú príležitosťou pre malé firmy. Cieľavedomé vyčleňovanie výroby a aktivít z veľkých podnikov do malých sa považuje za stratégiu reorganizácie a zvýšenia flexibility veľkých podnikov“.

Holms (1986) konštatuje, že možno pozorovať rastúci význam malých podnikov z dvoch štruktúrnych dôvodov. Ako prvý argument slúži zvýšenie príjmov v priemyselne vyspelých krajinách, ktoré má za následok sukcesívnu zmenu dopytovej štruktúry v prospech menej štandardizovaných a na mieru vyrobených výrobkov. Po druhé sa konštatuje, že aj technologický vývoj pôsobí v posledných desaťročiach v prospech malých podnikov.

V malých podnikoch sa lokalizačné rozhodnutia prijímajú zriedkavejšie ako vo veľkých podnikoch, často iba vo fáze zakladania a len v niektorých prípadoch, aj z dôvodu premiestnenia výroby. Lokalita podniku sa kvôli priestorovým informačným zdrojom ako aj rodinným a sociálnym vzťahom často volí v blízkosti podnikateľovho bydliska. Napriek slabému významu miesta jeho lokalizácie pri procese rozhodovania je toto rozhodnutie veľmi dôležité pre malé podniky, pretože vo veľmi silnej miere závisí od lokálnych a regionálnych faktorov.

Storey (1982) hlbšie rozvíja priestorové poňatie MSP: „Na zakladanie malých podnikov pôsobia významné faktory, ktoré ovplyvňujú podnikateľský potenciál a faktory, ktoré majú priaznivý účinok na zakladanie nových podnikov. Do prvej skupiny patrí odvetvová kvalifikačná a veľkostná štruktúra. V regiónoch, kde prevládajú veľké podniky (priemysel), možno očakávať nižší potenciál zakladania podnikov.“ Za významné faktory autor považuje prístup k trhom a rizikovému kapitálu, lokálnu politiku a podnikateľské vlastníctvo.

Za určujúcu formu podnikania **Jassinger (1991)** pokladá MSP, ktoré označuje ako malé súkromné podniky „Jedná sa o podniky (obchodné, spracovateľské, služieb), ktoré spĺňajú najmenej dve z týchto podmienok:

1. riadenie je nezávislé, vedúci sú zároveň aj majiteľmi podniku,
2. majiteľom alebo obstarávateľom potrebného kapitálu je jedinec alebo malá skupina ľudí,
3. majiteľ alebo pracovníci bývajú v mieste alebo okolí podniku a podnik realizuje svoju podnikateľskú činnosť iba v mieste a v okolí podniku,
4. podnik v porovnaní s veľkými podnikmi rovnakého podnikového zamerania musí byť malý. Porovnanie môže vychádzať z počtu zamestnancov, obratu atď.

Súčasnité obdobie, ako uvádza **Daňková (2001)** je: „... charakteristické neustálym rozvojom MSP. Tak, ako vo vyspelých trhových ekonomikách, aj v ekonomike Slovenska sú tieto podniky nevyhnutým článkom hospodárstva. MSP sú v rámci každej trhovej ekonomiky veľmi dynamickým a heterogénnym sektorom. Mnohé podnikateľské subjekty malého a stredného stavu vznikajú, menia oblasť svojho podnikania, iné zanikajú. V podmienkach slovenskej ekonomiky je táto dynamika ešte výraznejšia v dôsledku procesu transformácie hospodárstva.“

Súkromné podnikanie má v reštrukturalizácii a oživení hospodárstva krajiny veľký význam. „Je reálny predpoklad, že najmä MSP sa budú naďalej významne podieľať na zmenách štruktúry našej ekonomiky a ich podiel na celkovom počte podnikateľských subjektov bude narastať.“

1. MSP prispievajú k zachovávaniu konkurencieschopnosti na trhu,
2. majú pohotovú a rýchlejšiu schopnosť prispôbovať sa požiadavkám trhu z hľadiska sortimentu,
3. sú najväčšími odberateľmi a dodávateľmi pre veľké podniky,
4. sú dôležitým faktorom regionálnej a priestorovej hospodárskej politiky, nakoľko zabezpečujú zásobovanie riedko osídlených regiónov malých obcí a periférií veľkých miest,
5. rýchlejšie inovujú svoje výrobky, pričom často využívajú lacnejšiu technológiu,
6. vytváraním pracovných príležitostí priamo na mieste prispievajú k znižovaniu nezamestnanosti a taktiež k priblíženiu výroby k pracovným zdrojom,
7. znižujú regionálne rozdiely v pracovných príležitostiach, dôchodkoch, v zásobovaní infraštruktúrnymi zariadeniami, v ponuke služieb a dopravy,
8. sú schopné fungovať s obrovskou úspornosťou a zabezpečovať vysokú kvalitu výrobkov.“

Stanovisko k hodnoteniu dôležitosti MSP podáva aj Výbor priemyslu OECD, ktorý podčiarkol význam MSP a definoval podporu tejto oblasti zo strany štátu nasledovne:

- podpora zakladania MSP a pomoc v začiatkovej fáze podnikania,
- podpora rozvoja MSP vytvorením vhodného ekonomického prostredia,
- redukovanie prekážok – osobitne finančnej a administratívnej povahy.

Brhel (1993), tvrdí, že: „MSP, ktoré vznikli, vytvárajú krehkú štruktúru. Nové podniky sa stretávajú s ťažkosťami pri zhromažďovaní kapitálu, tvorbe dostatočných príjmov a získavaní potrebných manažérskych vedomostí. Týmto problémom sú vystavené podniky všetkých veľkostí, malé firmy sú však zraniteľnejšie. Komerčné banky spočiatku nedisponovali potrebným know-how a motiváciou poskytovať im pôžičky. Autor uvádza, že: „ prvotné negatívne skúsenosti s úverovaním MSP prinútili bankový sektor k veľkej opatrnosti a zdržanlivosti k ďalšiemu poskytovaniu prostriedkov pre MSP.“

Ako uvádza **Potančok. (1999)**: „...malí podnikatelia očakávajú pomoc aj od obcí a miest vo forme zníženia daní a poplatkov. Podnikatelia sa však v prvom rade musia spoliehať sami na seba a štát by im mal vytvárať len vhodnú podnikateľskú klímu. Malému podnikaniu sa budeme musieť venovať sústavnejšie, lebo hlavne v mestách a obciach je dôležitým prostriedkom na riešenie mnohých problémov – hospodársky rast, zdokonaľovanie služieb a v prvom rade znižovanie nezamestnanosti, najmä prostredníctvom vytvárania podmienok na podnikanie.“

V nadväznosti **Marková (2000)** uvádza: „Ak sa majú MSP na tomto procese úspešne a plnohodnotne zúčastňovať, musia vyriešiť nasledovné okruhy problémov:

1. internacionalizácia kladie dôraz na sústavné zvyšovanie kvality v MSP, účinné zhodnocovanie výrobných faktorov a konkurencieschopnosť týchto subjektov.
2. intelektualizácia so sebou prináša požiadavku štrukturálnych zmien v prospech terciálnej a hlavne kvartciálnej sféry.
3. akcelerácia zasa prináša neustále zrýchľovanie tempa hospodárskych procesov hlavne vplyvom vedecko-technického pokroku.
4. flexibilita kladie pred MSP schopnosť pružnej reakcie na zmeny v podnikateľskom prostredí a v neustále sa meniacich podmienkach na trhu.

Staneková (1997), sa zameriava na schopnosti MSP konkurovať iným podnikateľským subjektom, pričom je potrebné:

1. stimulovať vlastný inovačný potenciál vytváraním miestnych inovačných a technologických centier, regionálnych inovačných agentúr, regionálnych obchodných komôr, bánk, dobudovať vedecko-technické centrá, podporovať vytváranie priemyselných parkov
2. podporovať zavádzanie systému riadenia kvality ISO 9000 a ISO 9001, transfer špičkových technológií s dôrazom na environmentálne vhodné technológie ISO 14000
3. umožniť prístup k informáciám, databankám, k patentom a vynálezom a ich využívaniu
4. podporovať rozvíjanie informačných systémov umožňujúcich prístup MSP na globálny trh (e-commerce), posilniť možnosti komunikácie cez internet

Podľa bývalého riaditeľa odboru MSP MH SR **Mračna. (1999)** „...príčinou ťažkostí MSP je viac faktorov. Za všetky možno spomenúť napríklad pretrvávajúce bariéry v dvoch dôležitých skupinách malých podnikateľov. Prvou sú drobní podnikatelia, pre ktorých sú často neprekonateľné nepredvídané finančné výkyvy v ich hospodárení. Bremeno odvodového a daňového zaťaženia pociťujú najviac, pričom ho považujú za nespravodlivo vysoké. Núti ich

pracovať na hrane ekonomickej únosnosti. V mnohých prípadoch aj administratívne zaťaženie tvorí pre malých podnikateľov prekážku, ktorá znižuje ich motiváciu. Súčet týchto, ale aj ďalších bariér spôsobuje aj nezáujem zamestnávať popri sebe ďalších pracovníkov a udržiavať vlastné podnikateľské aktivity na nízkej, často minimálnej úrovni.“

„Druhou značne postihnutou skupinou sú produkčné MSP pracujúce v silnom konkurenčnom prostredí, kde nevyhnutnosťou je produkcia podliehajúca kontinuálnemu vývoju a priebežnej inovácii. Na túto skupinu MSP ťažko doliehajú problémy vyplývajúce z nevhodného odpisového režimu. Konkurencieschopnosť týchto podnikov je znížená nízkymi odpisovými možnosťami. Podnikateľom tejto skupiny často zostarne technologické zariadenie skôr, ako ho stihnú odpísať. Rozvoj je preto potrebné podporiť hlavne zrýchlením odpisových možností. Okrem toho je potrebné v odpisových predpisoch zohľadniť aj vplyv inflácie.

1.4 Typológia podnikov v SR a EÚ

Názory na rozdelenie podnikov v súbore národného hospodárstva sa rôznia. Každý autor uplatňuje iný prístup k typológii firiem, ktorá viac-menej korešponduje aj s prístupom k definovaniu podniku ako takého. Treba podotknúť, že členenie reflektuje aj odvetvové zameranie podniku v ekonomike štátu a zameranie autora na určitý rezort.

Marková (1997) uvádza nasledovné členenie:

1. podľa odvetvovej príslušnosti - priemyselné, stavebné, dopravné
2. podľa charakteru konečného produktu činnosť i- výrobné podniky, podniky služieb
3. podľa organizačno-právnej formy - osobné a kapitálové, družstvá, podniku jednotlivca
4. podľa charakteru vlastníckych vzťahov - súkromné, verejné, zmiešané
5. podľa veľkosti- malé, stredné, veľké

K členeniu podnikov autorka využíva hlavne kritérium rozdielnej veľkosti podnikov. V ekonomike SR sa od 1.1. 2000 presadzuje jednotné delenie podnikov v zmysle Zákona č. 231/1999 Zb. (38) o štátnej pomoci.

Detailnejšiu typológiu uvádza **Gozora (1996)**

- malé podniky – počet zamestnancov nepresahuje 24, objem tržieb je maximálne 20 mil. Sk

- stredné podniky – počet zamestnancov sa pohybuje od 25 do 500, objem tržieb do 500 mil. Sk (v poľnohospodárskych a lesných podnikoch so ziskom do 30 mil. Sk a výmerou do 3 000 ha a počtom zamestnancov do 200)
- veľké podniky – všetky, ktoré presahujú každé kritérium stredného podniku

Keďže zákon je všeobecne záväzné nariadenie, štát pri podpore MSP musí tieto podniky najprv identifikovať, k čomu mu slúži práve kritérium počtu zamestnancov. Ale aj tak je heterogenita týchto firiem veľmi výrazná. Je predsa potrebné rozlišovať medzi malými živnostníkmi s existenčnými problémami a napríklad akciovými spoločnosťami so 150 pracovníkmi, kde obrat a teda následne aj prístup k úverovým zdrojom (v súčasných podmienkach) hovorí jednoznačne v ich prospech.

K tomuto účelu **Marková (2000)** podporuje úsilie Združenia živnostníkov, roľníkov a ostatných drobných podnikateľov SR o presadenie nasledovného rozdelenia podnikateľských subjektov.

- mikropodnik – do 9 pracovníkov
 - malý podnik – od 10 do 49 pracovníkov
 - stredný podnik – od 50 do 250 pracovníkov,
- pričom uvedenú subkategorizáciu využíva aj EÚ.

Brhel (1993) uvádza členenie platné v Nemecku:

- malé podniky – od 2 – remeslá, maloobchod, doprava, prenos správ, služby podnikov a slobodných povolání a do 49 – priemyselná výroba.
- stredné podniky - od 49 – remeslá, maloobchod, doprava, prenos správ, služby, podnikov a slobodných povolání a do 499 – priemyselná výroba.

Podrobnejšie členenie pridáva aj výšku obratu, pre malé podniky do 1 mil. DEM, pre stredné do 100 mil. DEM.

Špecifická je typizácia v USA, kde sa za malé a stredné považujú subjekty do 500 zamestnancov. Približne 98 % všetkých amerických firiem spadá do tejto oblasti, pričom hlavnú formu predstavujú rodinné firmy.

Členenie MSP v Rakúsku závisí od odvetvia a potrieb. Na základe toho možno identifikovať malé živnosti (do 19 zamestnancov) a veľké živnosti (nad 19 zamestnancov). Podľa Rakúskej centrálnej banky hovoríme o malých podnikoch, ak majú do 99 pracovníkov a stredných, ak majú do 999 pracovníkov. Rakúska obchodná komora navrhuje klasifikáciu podľa sekcií:

- sekcia remeslá (klasické živnosti) – všetky podniky sú malé alebo stredné.
- sekcia priemysel – do 1 000 zamestnancov, niektoré profesijné zväzy do 500 zamestnancov.

- sekcia obchod – do 100 zamestnancov a 100 mil. ATS bilančnej sumy, špeciálne pre maloobchod s potravinami obrat do 65 mil. ATS, ostatné zamerania obchodu do 200 mil. ATS.

- Sekcia peňažníctvo, poisťovníctvo a úverové služby – ide prevažne o veľké podniky.

Ak sa sektorovo neprihliada, potom platí za malú firmu tá, ktorá má do 99 zamestnancov a o veľkú firmu sa jedná v prípade počtu jej pracovníkov do 499.

EÚ pri rozdelení podnikov prihliada ku kritériu počtu zamestnancov. Ale samotné členské štáty si viac menej pomaly a so značnou nechuťou adaptujú legislatívu EÚ v tejto oblasti. Nie sú ochotní meniť dobre zavedený systém. Ako prvé sa o to pokúsili Francúzsko, Holandsko a Taliansko.

Je namieste podotknúť, že v našich podmienkach rozdiely medzi malými a strednými podnikmi nebadáme, lebo sa stretávajú s rovnakými problémami, legislatíva ich vždy upravuje spoločne, a preto aj my ich budeme chápať a analyzovať spoločne v celej diplomovej práci.

Štandardná definícia MSP je podľa **Brhela (1993)** nasledovná: “ MSP sú samostatné podniky s maximálne 250 zamestnancami, pričom za samostatný sa považuje len ten podnik, v ktorom patrí jednému alebo viacerým veľkým podnikom menej ako 25 % jeho kapitálu a buď s obratom maximálne 20 mil. ECU alebo s bilančnou sumou vo výške najviac 10 mil. ECU.“ Tieto podmienky spĺňa v EÚ viac ako 90 % všetkých podnikov. Spomenutá definícia je všeobecne platná pre členské štáty európskeho spoločenstva, ale vzhľadom na špecifiká každej krajiny došlo k dodatočnej úprave tak, aby bol postup štátov koordinovaný a jednotný v otázke rozvoja MSP, ale s ohľadom na kontinuálny rozvoj štátu ako samostatného celku.

1.5 MSP pred vstupom do EÚ

S určitosťou možno konštatovať iba to, že slovenskú pospolitosť v roku 2003 očakávajú ďalšie reštrikcie, ktoré negatívne vplyvajú aj na podnikateľský sektor. Zasiahnu nielen životnú úroveň bežného občana, ale znížia aj export a konkurencieschopnosť foriem. Za extrémne riziko sa tohto roku označuje koniec sociálneho zmiernu, keď sociálne nepokoje budú mať dosah na sekundárnu i terciárnu sféru. To sú fakty v ktorých sa budú pohybovať občania i podnikatelia. Rok 2003 je zároveň rokom, v ktorom by sa najmä malí a strední podnikatelia mali oboznámiť s dosahmi vstupu SR do EÚ. Tá prognózuje pokles ekonomiky v takých vyspelých štátoch ako Nemecko či Francúzsko. Slovensko sa poklesu tiež nevyhne.

Po oficiálnom vstupe Slovenska do EÚ 1. mája 2004, a nie je to tak ďaleko, aj malí aj strední podnikatelia budú musieť dodržiavať európske legislatívne i výrobné normy a budú musieť rešpektovať jednotné smernice EÚ. Pritom Brusel žiada Slovenskú republiku o definíciu priorít na európskom trhu, pričom musí stanoviť aj národné záujmy, ktoré by si mala zachovať aj po vstupe do EÚ.

Preto by sme mali sústrediť predovšetkým na štyri okruhy infraštruktúry: materiálnu a komunikačnú, ľudských zdrojov, právnu a medzinárodnú. Nie je to málo, čo by sme mali stihnúť za veľmi krátky čas. Najmä ak si uvedomíme korupciu a zdĺhavú či nedostatočnú vymáhateľnosť práva, na čo upozornili aj závery 6. okrúhleho stola podnikateľov s vládou SR, ktorú zorganizoval The Economist Group, vydavateľ renomovaného ekonomického mesačníka The Economist.

Jonášová (2003) sa venuje problematike spoločných trhov v EÚ:

„ aj keď niektoré kapitoly majú po pristúpení Slovenska do EÚ prechodné obdobie, vytvorenie jednotného trhu a zabezpečenie slobodného pohybu tovaru sa predpokladá hneď po vstupe. Dokonca existuje možnosť, že vytvorenie jednotného trhu pre určitý vymedzený počet výrobkov je možný ešte pred vstupom. Túto situáciu umožnilo podpísanie dohody PECA 26. februára 2003. PECA je protokol k Európskej dohode o pridružení, uzatvorenej medzi Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi a Slovenskou republikou o posudzovaní zhody a uznávaní priemyselných výrobkov. Túto dohodu musí ešte ratifikovať NR SR a podpísať prezident republiky. Po vstupe do platnosti sa stane vlastne „generálkou“ a kontrolou zosúladenia legislatívy, ako aj inštitucionálneho zabezpečenia v určených sektoroch výrobkov (napríklad pre stroje, elektromagnetickú kompatibilitu, nízke napätie a iné). Samozrejme, znamená aj preverenie pripravenosti podnikateľov.

Vytvorenie jednotného trhu nepredpokladá len pohyb výrobkov z vyspelých štátov EÚ, ale umožňuje aj pohyb výrobkov slovenských výrobcov na jednotnom európskom trhu.

1.6 Podpora malého a stredného podnikania v SR a EÚ

Podľa **GAŠPARÍKOVEJ (11)** inštitúcie na podporu MSP možno rozdeliť na inštitúcie, ktoré vznikli:

- zo záujmu štátnej správy,
- zo záujmu podnikateľov
- alebo priamo zo zákona v zmysle určitého historického vývoja.

Medzi inštitúcie, ktoré vznikli zo záujmu štátnej správy môžeme zaradiť:

- agentúry na podporu MSP,
- sieť regionálnych poradenských centier,
- rôzne fondy, napr. na podporu zahraničného obchodu, garančné fondy, pôžičkové fondy, ktoré využívajú zvyčajne štátne prostriedky (vrátane zahraničnej pomoci, Phare, Tacis) na svoje aktivity.

Medzi inštitúcie vzniknuté zo záujmu podnikateľov môže zaradiť:

- asociácie podnikateľov
- únie podnikateľov
- profesijné cechy, ktoré fungujú bez vonkajšej finančnej pomoci

Medzi inštitúcie vzniknuté zo zákona patria:

- obchodné a priemyselné komory
- poľnohospodárska komora
- živnostenská komora

Tieto využívajú na svoju činnosť prostriedky z členských príspevkov, či už členstvo v nich je dobrovoľné alebo povinné.

Hlavným cieľom týchto inštitúcií je rast a posilňovanie podnikateľského sektora. A to formou presadzovania záujmov podnikateľov pri tvorbe legislatívneho prostredia vo forme predkladania návrhov na zlepšenie podnikateľského prostredia, lobovanie v štátnych orgánoch na rôznej úrovni a v parlamente, príprave podporných programov v oblasti poradenstva, vzdelávania, informácií a finančných programov.

Podľa **Alnera (1999)** malé a stredné podniky sú ťažiskom privatizácie a trhového prostredia, preto sú aj v strede pozornosti programov PHARE. Založením Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania (NARMSP), PHARE výrazne pomáha rozvoju malého a stredného podnikania. Pre malých a stredných podnikateľov pracujú aj regionálne centrá. Slovenské banky sprostredkujú malé pôžičky a bankové záruky. V Slovenskej republike pôsobí 12 regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC) pre potreby podnikateľov a podnikateľské a inovačné centrá (BIC). Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania spolu s jej regionálnou sieťou, prispela k vytvoreniu vyše 3000 malých a stredných podnikov a vytvorila viac ako 24 000 pracovných príležitostí.

Bieliková (2003) sa venuje problematike podnikateľských inkubátorov:

“Nie náhodou spôsob pomoci začínajúcim podnikateľom nazvali pojmom zo zdravotníckej terminológie – inkubátor. Podnikateľské inkubátory majú tiež za cieľ chrániť začínajúceho

podnikateľa pred vonkajším prostredím. Takéto inkubátory sú súčasťou podpornej infraštruktúry malého a stredného podnikania. Poskytovaním priestorov a technického zázemia vytvárajú vhodnejšie podmienky na podnikanie, navyše poskytujú aj poradenské a vzdelávacie služby.“

Národná agentúra na podporu malého a stredného podnikania NARMSP vznikla spoločnou iniciatívou Európskej únie, PHARE a vlády SR. Hlavným cieľom agentúry je iniciovať rozvoj a rast existujúcich a novo zakladaných malých a stredných podnikov v SR. Agentúra zabezpečuje koordináciu všetkých aktivít na podporu malého a stredného podnikania v SR, vrátane finančných, na medzinárodnej, národnej a lokálnej úrovni:

- Pripravuje štátnu politiku a stratégiu pre oblasť malých a stredných podnikov a predkladá ju ústredným orgánom SR.
- Identifikuje a analyzuje bariéry rozvoja podnikania, formuluje návrhy na ich odstránenie a predkladá ich ústredným orgánom SR.
- Podporuje a zúčastňuje sa na spolupráci s finančnými inštitúciami na tvorbe úverových a záručných schém s cieľom stimulovať zakladanie a rozvoj malých a stredných podnikov v SR.
- Podporuje a rozvíja regionálne poradenské a informačné centrá (RPIC), spolupracuje s podnikateľskými a inovačnými centrami (BIC) a konzultačno-podnikateľskými centrami v SR s cieľom podpory manažérskych, marketingových, finančných a technických schopností jednotlivcov na uplatnenie v oblasti MSP.
- Spolupracuje s už existujúcimi európskymi informačnými sieťami a databázami v podnikateľskej oblasti – za týmto účelom bolo v agentúre založené Euro – Info Centrum.

Iniciuje a podporuje rozširovanie škály aktivít v oblasti malých a stredných podnikov prostredníctvom reklamnej kampane pre verejnosť, vydávaním informačnej literatúry, organizovaním konferencií, seminárov a výstav.

- Je poverená vykonávaním funkcií programovej a riadiacej jednotky projektu Malé a stredné podniky na uľahčenie a koordináciu programu PHARE pri poskytovaní pomoci v SR.
- Pôsobí v spolupráci s domácimi i zahraničnými sponzormi v prospech malých a stredných podnikov v SR.
- Je národným koordinátorom účasti slovenských podnikov na podnikateľských stretnutiach EUROPARTENARIAT a INTERPRISE.
- Organizuje subkontrakčnú burzu, ktorá umožňuje ciele výber kooperačných partnerov pre domácich i zahraničných výrobcov a poskytuje slovenským podnikom konzultačné služby v oblasti obchodnej, legislatívnej a technickej.

Regionálne centrá pre podnikateľov

Sieť centier pre podnikateľov v súčasnej dobe pozostáva z 12 Regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC) a 5 Podnikateľských a inovačných centier (BIC). Poslaním poradenských centier pre podnikateľov je podpora rozvoja malých a stredných podnikov v príslušných regiónoch Slovenska prostredníctvom poskytovania komplexného informačného, poradenského servisu a vzdelávacích programov. Klientmi RPIC/BIC sa majú a strední podnikatelia, ale aj tí, ktorí chcú s podnikaním ešte len začať.

Euro-Info Centrum (EIC)

Sieť Euro info centier tvorí 263 Euro info centier (EIC) a 11 Korešpondenčných centier (EICC) založených Európskou komisiou – Generálnym riaditeľom pre podnikanie v 39 krajinách Európy a Stredomoria. Centrá slúžia ako spojivo medzi organizáciami v jednotlivých krajinách a príslušnými článkami Komisie. Ich spoločným cieľom je podpora malých a stredných podnikateľov.

EIC Bratislava je organickou súčasťou hostiteľskej organizácie, ktorou je Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania.

Systém BRE

Systém BRE (Bureau de Rapprochement des Entreprises) umožňuje vyhľadávanie kooperačných partnerov vo viac ako 56 krajinách sveta s cieľom rozvinúť partnerské a kooperačné vzťahy medzi výrobcami a obchodnými firmami na celom svete. Ak má podnikateľský subjekt záujem publikovať vlastnú ponuku, vyplní Požiadavkový list

1.7 Legislatívne zabezpečenie podpory MSP

Vyspelé európske a zámorské štáty uplatňujú politiku podpory malého a stredného podnikania. Táto politika však v žiadnom prípade neobmedzuje trhový mechanizmus hospodárstva. Vplyv štátnych orgánov sa tu prejavuje hlavne ako koordinačný, podporný a stabilizačný prvok..

Skúsenosti z rozvinutých krajín s trhovou ekonomikou jednoznačne potvrdzujú význam malých a stredných podnikov. Tieto v nich predstavujú 80-99% podnikateľských subjektov, tvoria 45-75% podiel na zamestnanosti a produkujú 40-60% hrubého domáceho produktu. Hlavnými cieľmi politiky podpory MSP v krajinách EÚ sú:

- zvýšenie konkurencieschopnosti
- posilnenie výrobných reťazcov
- diverzifikácia výrobných základne
- zvyšovanie zamestnanosti

Úloha štátu na vypracovaní politiky podpory MSP je motivovaná niekoľkými skutočnosťami:

1. zmeny v ekonomike, ktoré sú vyvolané transformáciou hospodárstva a potrebou rýchleho prispôsobenia sa pokroku vo vývoji a výskume
2. potreba zvýšenia a udržania zamestnanosti
3. efektívnosť a konkurencieschopnosť niektorých odvetví, skupín podnikov

Jedným z nástrojov na zlepšenie legislatívneho prostredia by mala byť aj nepriama finančná podpora. Bola by realizovaná možnosťou poskytovania úľav ako motivačného prvku podnikania, daňovou podporou začínajúcim podnikateľom a využitím daňovej ingerencie štátu ako stimulátora investovania.

Štruktúra zdrojov podniku:

Rozdelenie zdrojov v podniku by malo byť také, že krátkodobé úvery budú použité na úhradu tovarov a všetkých krátkodobých aktív a dlhodobé úvery a vklady budú použité na nákup zariadenia, budov a pozemkov, prípadne na splátky dlhodobých prenájmov.

Vlastné zdroje podnikateľa, prípadne aj spoločníkov budú vkladom do pasív zdrojov základného imania podniku.

Cudzie zdroje - úvery a pôžičky znižujú pomer medzi investíciami podnikateľa a celkovými pasívami podniku, čo je ukazovateľom pri rozhodovaní pre poskytovateľa úveru. Čím je viac cudzích zdrojov, tým je financovanie rizikovejšie a poskytovateľ týchto zdrojov bude postupovať opatrnejšie. Podnikateľ vkladá vlastné osobné zdroje do podniku s rizikom zhodným s rizikom úspechu prosperity jeho budúceho podniku.

Bankové úvery:

Bankové úvery možno rozdeliť na :

- a. krátkodobé do 1 roka
- b. strednodobé do 5 rokov
- c. dlhodobé nad 5 rokov.

Obchodný úver:

Zabezpečenie tzv. obchodného úveru znamená, že dodávateľ súhlasí s neskoršou, zmluvne dohodnutou dobou splatnosti svojich pohľadávok voči nášmu podniku. Účelovo som uviedol charakteristiku tohto vzťahu ako zmluvného.

Zmenky:

Zmenka sa využíva skôr ako forma platobného prostriedku. Napriek tomu, že zmenkové obchody sú dosiaľ v ekonomickej praxi veľmi málo používané, ich použitie legislatíva umožňuje. Pri vystavení zmenky si však musíme uvedomiť, že príslubom zaplatiť v danom termíne je náš

záväzok definitívny. Ak by nedošlo k jeho realizácii, môže to okamžite ohroziť náš podnik, spôsobiť vyhlásenie konkurzu.

Daňové úvery

Tzv. daňové úvery sú v praxi často nedocenenou oblasťou, v ktorej je možné získať časť zdrojov pre podnik.

Leasing je špecifická forma financovania podnikových potrieb, ktorá má oporu v obchodnom zákonníku a v daňových zákonoch. Leasingová spoločnosť poskytuje zdroje na zabezpečenie predmetu leasingu. Týmto predmetom býva napr. stroj, zariadenie, t.j. dlhodobý majetok, ktorý podnikateľ používa pri podnikaní na základe zmluvy o nájme.

Formy štátnej pomoci podľa zákona o štátnej pomoci č.231/1999 o štátnej pomoci sa štátnou pomocou rozumie každá pomoc v akejkoľvek forme, ktorú poskytuje na podnikanie alebo v súvislosti s ním poskytovateľ priamo alebo nepriamo zo svojho rozpočtu alebo z vlastných zdrojov podnikateľovi, ale len za podmienok ustanovených týmto zákonom.

Predmet štátnej pomoci:

Pomoc podnikateľom zo štátneho rozpočtu je definovaná **zákonom č.231/1999 Z.z. o štátnej pomoci, zákonom č. 434/2001 Z. z. a zákonom č.203/2004 Z.z., ktorými sa mení a dopĺňa zákon č.231**. Znenie zákona je harmonizované s legislatívou Európskej únie. Nositeľom štátnej hospodárskej politiky pri podpore vzniku a rozvoja malého a stredného podnikania (ďalej MSP) je Ministerstvo hospodárstva SR, prostredníctvom NARMSP.

Predmetom štátnej pomoci je poskytnutie dotácie zo štátneho rozpočtu:

- na obstaranie investičného majetku potrebného na začatie výroby novovzniknutým podnikateľom, alebo
- na rozšírenie výroby alebo činnosti, ktoré vyžadujú zmeny vyrábaných tovarov alebo výrobného procesu podnikateľa.

Zásady poskytnutia štátnej pomoci:

Štátna pomoc sa poskytuje

1. malým podnikateľom, ktorých predmetom podnikania je výroba alebo služby
2. žiadateľovi na základe žiadosti, ktorú podáva na príslušnom okresnom úrade
3. na realizáciu konkrétneho jasne formulovaného podnikateľského projektu, ktorý je z vecného a finančného hľadiska jednoznačne vymedzený a majetkovoprávne vzťahy,

týkajúce sa podnikateľa sú jednoznačne vyjasnené, aby umožňovali podnikanie v súlade s projektom

4. na obstaranie hmotného investičného majetku a nehmotného investičného majetku
5. žiadateľovi, ktorý splnil daňové a odvodné povinnosti voči štátu a verejným fondom
6. žiadateľovi za podmienky, že sa písomne zaviaže využívať obstaraný majetok najmenej počas piatich rokov.

Žiadateľ je povinný poskytnúť všetky údaje požadované poskytovateľom štátnej pomoci, ktoré sú potrebné k vyhodnoteniu efektívnosti využitia poskytnutej štátnej pomoci. Štátna pomoc sa poskytuje na základe zmluvy uzavretej medzi žiadateľom a poskytovateľom.

Priamou štátnou pomocou môže byť:

- úhrada časti úveru
- realizácia štátnej záruky alebo bankovej záruky
- dotácia
- úhrada úrokov, alebo časti úrokov z úveru poskytnutého podnikateľovi
- návratná finančná výpomoc

Nepriamou formou štátnej pomoci podľa tohto zákona môže byť:

- prevzatie štátnej záruky alebo bankovej záruky
- poskytnutie úľavy na penále, úroku alebo na iných sankciách podľa osobitného predpisu
- predaj nehnuteľného majetku štátu alebo obce za cenu nižšiu, ako je trhovú cenu
- poskytovanie poradenských služieb bezplatne alebo za čiastočnú úhradu

Štátna pomoc sa poskytuje aj na programy štátnej pomoci. Tieto programy schvaľuje vláda a týkajú sa pomoci na rozvoj okresov a pomoci pre malých a stredných podnikateľov. Úrad pre štátnu pomoc bol vytvorený na základe Zákona o štátnej pomoci ako orgán štátnej správy, ktorý má za úlohu posudzovať, hodnotiť schvaľovať štátnu pomoc, kontrolovať jej poskytnutie a evidovať štátnu pomoc. Štátna pomoc sa môže poskytovať len v tom prípade, ak je schválená týmto úradom.

PATENT

Predmetom podpory je prostredníctvom zvýhodnených podmienok uľahčiť prístup k využívaniu výsledkov vedy a techniky a prispieť k zvýšeniu technickej úrovne výrobkov. Podpora sa realizuje formou poskytnutia nenávratného finančného príspevku v rozsahu do 75% základných úrokov, maximálne 4 mil. Sk

Program Región

Predmetom podpory je vytvoriť podmienky pre rozvoj a existenciu malého a stredného podnikania v okresoch postihnutých následkami reštrukturalizácie národného hospodárstva

s mierou nezamestnanosti viac ako 18%. Podpora sa realizuje formou poskytnutia nenávratného finančného príspevku v rozsahu do 75% z úrokových nákladov, maximálne 4 mil. Sk na jeden projekt

Program podpory malých začínajúcich podnikateľov - ŠTART

Predmetom podpory je pomôcť malým začínajúcim podnikateľom, bez dostatočného kapitálového zabezpečenia, realizovať perspektívne podnikateľské zámery tak, aby vznikli stabilné prosperujúce podnikateľské subjekty, ktoré budú schopné ďalšieho samostatného a úspešného rozvoja. Podpora sa realizuje formou poskytnutia nenávratného finančného príspevku v rozsahu do 75% z úrokových nákladov, vzniknutých počas celej doby trvania úverového vzťahu. Maximálna výška úveru je však 4 mil. Sk.

Rozvoj malého a stredného podnikania patrí popri reštrukturalizácii slovenského hospodárstva naďalej medzi základné priority hospodárskej politiky SR. MSP plní v krajinách s rozvinutou trhovou ekonomikou významnú a nezastupiteľnú úlohu, či už v oblasti produkcie a služieb, ale aj v oblasti zamestnanosti a vytvárania nových pracovných miest. V neposlednom rade malí a strední podnikatelia vytvárajú strednú vrstvu obyvateľstva, ktorá je základným kameňom rozvíjajúcej sa demokratickej spoločnosti. Je to dôvod k stálej pozornosti a podpore, ktorú sa vláda SR prostredníctvom Ministerstva hospodárstva SR, ako aj iných rezortov a inštitúcií, snaží venovať malému a strednému podnikaniu a pomáhať mu pri riešení problémov.

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom diplomovej práce je analýza MSP v náväznosti na zamestnanosť v regióne Horehronie, zároveň navrhnutie riešení a možností ako zlepšiť stav MSP v tomto regióne. Stanovený cieľ dosiahneme prostredníctvom hodnotenia a interpretácie informácií.

V prvej kapitole diplomovej práce sme poukázali na názory našich i zahraničných autorov na oblasť MSP a na súvislosť s mierou nezamestnanosti. Objektívnosť vypovedacej schopnosti všeobecne používaného ukazovateľa miery nezamestnanosti je ovplyvňovaná rôznymi faktormi. MSP, ktoré existujú v regióne Horehronie vytvárajú štruktúru povolání, na ktoré nepriamo nadväzuje príprava budúcich absolventov škôl. Mieru nezamestnanosti zisťujú úrady práce, ktoré evidujú ľudí, ktorí sú z rôznych dôvodov bez práce a prihlásili sa na tomto úrade. Takto zistená nezamestnanosť predstavuje registrovanú nezamestnanosť. Rastúci význam MSP v regióne a ukazovatele, ktoré v súvislosti s návrhom jednotlivých opatrení je potrebné uviesť, predstavujú kontinuálny proces nadväzujúci na jednotlivé oblasti ekonomického rozvoja, ktoré boli financované aj v rámci predvstupovej pomoci prostredníctvom fondu PHARE, ako aj štátnych príspevkových a podporných programov, ktoré súčasne akceptujú požiadavky MSP vo vzájomnej spolupráci s VÚC (za oblasť priemyslu, cestovného ruchu, energetiky, ochrany spotrebiteľa a obchodu a investícií) a vypracovanie grantových schém so zadefinovanými kritériami. Vychádzajúc z uvedeného týmto postupom môžeme dosahovať v podmienkach Horehronia cieľ ako zabezpečiť čo najväčšie využitie miestnych podmienok a zdrojov k trvalému rastu regiónu a zamestnanosti.

Zmyslom je účinnou finančnou pomocou pre MSP s obmedzeným personálnym a technickým vybavením, efektívne sa napojiť na aktivity a zdroje, a prispieť tak k riešeniu sociálnych problémov odvetví a regiónov na úseku výroby, obchodu a cestovného ruchu tak, aby sa zvýšila konkurenčná schopnosť výrobkov a služieb na trhu cestou mobilizácie inovačných kapacít, využitím poznatkov aplikovaného výskumu a vývoja, racionálnym využitím ľudských zdrojov a rozvojom spolupráce podnikateľských subjektov s verejnou správou SR a so zahraničím.

Cieľom je obnovenie života schopných výrobcov, zvýšenie produktivity práce, pridanej hodnoty, efektívnosti produkcie a zníženie ekologickej záťaže vonkajšieho prostredia. Preferovaná je podpora MSP, s cieľom odvrátiť možné negatívne dopady nezamestnanosti a stabilizovať životnú úroveň s perspektívou jej postupného rastu k zlepšeniu infraštruktúry verejným sektorom, a to vytváraním nových, resp. zvyšovaním využitia existujúcich priemyselných zón a území, ako aj dobudovaním infraštruktúry v rámci vhodných existujúcich a nových lokalít v oblasti cestovného

ruchu, čo by umožnilo hlavne rozvoj menej rozvinutých oblastiach regiónu v smere rastu zamestnanosti.

Vlastná práca je rozdelená do štyroch podkapitol :

- Charakteristika okresu Brezno
- MSP – malé a stredné podniky sú tvorené dvoma základnými veličinami zasahujúcimi do obchodného práva
- Vplyv MSP na zamestnanosť
- Malé a stredné podnikanie v podmienkach SR

V prvej podkapitole budem stručne charakterizovať okres Brezno z hľadiska geografického, demografického a ekonomického. Opíšem sociálnu infraštruktúru a územnú mobilitu pracovnej sily v okrese.

V druhej podkapitole budem analyzovať jednotlivé malé a stredné podniky podľa obchodného práva a ich členenie v regióne Horehronie podľa druhu povolania a podľa počtu zamestnancov.

V tretej podkapitole budem analyzovať vplyv MSP na zamestnanosť jednotlivé nástroje aktívnej politiky trhu, stratégiu organizácie a zvýšenia flexibility, vplyv regionálnej politiky a štátu na rozvoj MSP.

V štvrtej podkapitole budem analyzovať, akú úlohu plní MSP v podmienkach Slovenskej republiky, aké sú prednosti MSP, prečo majú tak veľký podiel na trhu práce, rozoberiem štruktúru vzťahu trhu a flexibility MSP ich prednosti a príčiny bankrotu.

3 METODIKA PRÁCE

Informácie na vypracovanie diplomovej práce boli získané metódou priameho rozhovoru na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Brezne, v CPK – centrum prvého kontaktu v Brezne a na Štatistickom úrade SR v Banskej Bystrici. Sekundárne bolo získanie údajov z ekonomickej literatúry, z časopisov, zo zborníkov a článkov zaoberajúcich sa problémom MSP a problémom nezamestnanosti. Zákon č. 387/ 1996 Z. z. o zamestnanosti, Obchodný zákon č. 513/1991 Z. z., Živnostenský zákon č. 513/1991 Z. z. boli základnými legislatívnymi podkladmi tejto práce.

3.1 Metódy práce

Analýza je vypracovaná na základe dostupných štatistických údajov zverejňovaných prostredníctvom štatistického úradu Slovenskej republiky v štatistických ročenkách, informácií o stave vývoji nezamestnanosti z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Brezne.

Predmetom analýzy je podnikateľské prostredie malých a stredných podnikov v regióne Horehronie od roku 2002 do 2006. Na toto prostredie pôsobí veľa vplyvov, ktoré sú v tejto práci analyzované a výsledky sú použité na zhodnotenie priameho i nepriameho dopadu na MSP.

Z vedeckých metód boli v práci použité nasledujúce :

- analýza – je využitá pri rozboře trhu práce, vývoja nezamestnanosti, jej príčin a dôsledkov
- komparácie (porovnávanie) – je využitá pri porovnávaní jednotlivých ukazovateľov za okres v časových radoch (v časovom slede)
- syntéza – získané poznatky a informácie použijeme pri formulácii záverov,
- indexová metóda – pomer posledného roka (2006) k prvému roku (2002) v sledovanom období, uvádzaný v percentách
- metóda SWOT analýzy – použitie a určenie slabých a silných stránok, hlavných problémov a rizík v období od 2002 do 2006.

4 VLASTNÁ PRÁCA

4.1 Analýza vplyvu MSP na zamestnanosť v regióne Horehronie v rokoch 2002 –2006

4.1.1 Charakteristika regiónu Horehronie

Región Horehronie je takmer identický s okresom Brezno. Brezniansky okres sa rozprestiera v Horehronskej kotline, ktorá sa začína pri Telgárte pod sedlom Besník a končí sa západnými hranicami okresu za obcami Nemecká a Ráztoka. Územie okresu je na severnej strane po celej dĺžke ohraničené južnými svahmi hrebeňa Nízkych Tatier, na južnej strane masívom Poľany, Veporskými vrchmi a terénnym reliéfom okraja Národného parku Muránska Planina. Východným okrajom sa dotýka západných výbežkov Spišsko-gemerského krasu. Povrch okresu je členitý, väčšinou hornatý s vysokým podielom lesov. Celým Horehronským podolím od prameňa pod Kráľovou hoľou preteká v smere východ - západ rieka Hron, ktorá tvorí kostru hydrologickej siete. Rozloha okresu je 1365 km². V roku 2004 žilo v 30 obciach okresu 65 080 obyvateľov. Z celkového počtu obcí okresu má štatút mesta Brezno.

Horehronie je jedným z najvýznamnejších regiónov cestovného ruchu na Slovensku. Banská Bystrica a Brezno, významné centrá cestovného ruchu a zároveň najvýznamnejšími mestami regiónu, no aj rázovité dediny, známe svojimi tradíciami, typickou architektúrou, starobylými historickými pamiatkami, sakrálными stavbami, lákajú k návšteve regiónu. Horehronie má jedinečné prírodné podmienky, množstvo kultúrnych pamiatok, ponúka návštevníkom bohaté možnosti letnej aj zimnej turistiky. Horehronie je rajom pre ľudí túžiacich po športe, lyžiarske vleky sa nachádzajú prakticky na každom kroku. Po turistike či atrakciami nabitom dni sú najobľúbenejším miestom pre návštevníkov termálne vody.

Hospodárstvo regiónu Horehronia charakterizuje predovšetkým priemyselná výroba, kovospracujúci priemysel, poľné a lesné hospodárstvo, stavebníctvo, vnútorný obchod, hotely a reštaurácie, doprava, služby obchodné a verejné.

Tabuľka najväčších zamestnávateľov v okrese Brezno r. 2006.

Hospodárstvo okresu Brezno podľa tab. 5 charakterizuje predovšetkým:

priemyselná výroba, ktorá je zastúpená spoločnosťami ako : ŽP Podbrezová, a.s., s počtom zamestnancov 3894, Strojsmalt Holding, a.s. – s počtom zamestnancov 197, Zlievarenská spoločnosť, a.s.- s počtom zamestnancov 161, KOBOK s.r.o. – s počtom zamestnancov 103, Petrochema ,a.s. s počtom zamestnancov – 298, Harmanec - Kuvert, s.r.o. s počtom zamestnancov – 123,

spracovania dreva – Martin Belko – s počtom zamestnancov 285, Lesy SR OZ Beňuš-s počtom zamestnancov – 283, Lesy SR – s počtom zamestnancov 176, Logmaster s.r.o. – s počtom zamestnancov 167,

verejné služby – Nemocnica s poliklinikou – s počtom zamestnancov 559, Úrad práce, soc. vecí a rodiny- s počtom zamestnancov 115, Mesto Brezno – s počtom zamestnancov 194,

cestovný ruch – Ocel'mont, s.r.o. s počtom zamestnancov 133, Tále, a.s. s počtom zamestnancov – 121,

maloobchod-veľkoobchod – COOP Jednota, s počtom zamestnancov 362, RB Trade Slovakia s.r.o. s počtom zamestnancov – 147, HRONSTAV – s počtom zamestnancov 100

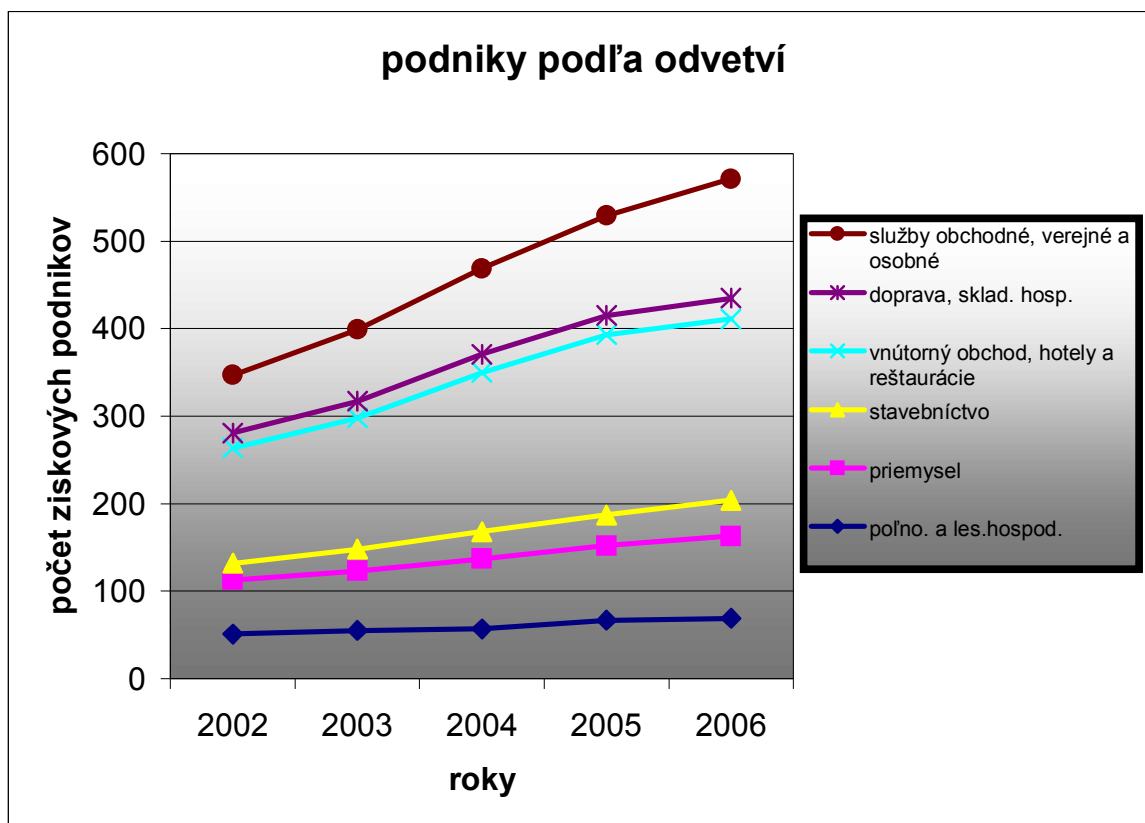
Tabuľka 1

ORGANIZÁCIA (zamestnávateľ)	OKEČ	Počet zamestnancov
ŽP PODBREZOVÁ a.s.	kovoobrábanie,zváranie,výroba oceľových konštrukcií, valcovanie rúr,výskum,vývoj..	3894
NEMOCNICA S POLIKLINIKOU	zdravotníctvo,administratíva	559
COOP Jednota	malo,veľkoobchod,výroba potravín a nápojov, pekárenských výrobkov,	362
Adrián Vašina	poskytovanie služieb v doprave, prevádzkovanie pneuservisu..	360
PETROCHEMA a.s.	kúpa tovaru za účelom jeho predaja,revízie a skúšky prevádzkových kotlov...	298
MARTIN BELKO	piliarska výroba,impregnácia dreva, maliarske a natieračské práce,stavebné práce	285
LESY SR OZ BEŇUŠ	porez guľatiny,pilčicke práce,výroba strojov pre poľnohosp. a les.práce	283
STROJSMALT HOLDING a.s.	kovoobrábanie, galvanizácia kovov, lisovanie plastických hmôt,	197
MESTO BREZNO	právnicko-poradenské služby	194
LESY SR	automatizované spracovanie dát	176
LOGMASTER s.r.o.	sprostredkovanie obchodu a služieb,piliarska výroba,kúpa a predaj	167
ZLIEVARENSKÁ SPOLOČNOSŤ a.s.	zlievanie železných i neželezných kovov okrem drahých kovov,malo,veľkoobchod..	161
BOHUŠ s.r.o.	zabezpečovanie ochrany a bezpečnosti pri práci, semináre a konzultácie...	158
Poľnohospodárske družstvo ĎUMBIER	kovoobrábanie,stavebníctvo,výroba krmív,prevádzka čističky	147
RB-TRADE SLOVAKIA s.r.o.	veľko,maloobchod, závodné stravovanie,pohostinská činnosť...	147
OCELMONT s.r.o.	prevádzkovanie a údržba lyžiarskych vlekov,montáž oceľ.potrubi....	133
HARMANEC-KUVERT,s.r.o.	výroba papierenských výrobkov,leasingová činn.,reklamná a propagačná č.	123
TÁLE a.s.	údržba a kosenie trávnatých plôch,prevádzkovanie vlekov,prenájom športových potrieb	121
Úrad práce,soc.vecí a rodiny	vykonávanie štátnej správy v oblasti soc.vecí a rodiny a služieb zamestnanosti	115
RETTEMEIER POLOMKA REALITY	sprostredkovanie kúpy,predaja a prenájmu nehnuteľností,piliarska drevovýroba...	108
KOBOK s.r.o.	vykonávanie kostrukčných prác v oblasti stojárstva,výroba vykurovacích telies a kotlov...	103
HRONSTAV	malo,veľkoobchod,výroba drevených montovaných stavieb	100

Zdroj: ÚPSVaR v Brezne

So sledovaním vývoja zamestnanosti v okrese Brezno, sledujeme stav a vývoj MSP v období od roku 2002 do roku 2006, ktorý uvádzam v Grafe 1, ktorý bol spracovaný zo štatistických údajov ÚPSVaR - Brezno .

Graf 1 Počet podnikov v sledovanom období a ich nárast :

Zdroj: Vlastný graf z údajov ÚPSVaR Brezno

4.1.2 Štruktúra a stav MSP

Tvorí ich fyzické osoby (**FO**) a právnické osoby (**PO**).

Do kategórie **FO** sa zaraďujú :

- živnostníci - osoby podnikajúce v súlade so Živnostenským zákonom
- slobodné povolania – osoby podnikajúce podľa osobitných predpisov
- samostatne hospodáriaci roľníci – podnikajúci podľa osobitných predpisov

Kategóriu **PO** tvoria osoby zapísané do obchodného registra :

- akciové spoločnosti (a.s.)
- spoločnosti s ručením obmedzeným (s.r.o.)
- komanditné spoločnosti (v.o.s.)
- družstvá

Počet evidovaných podnikateľských subjektov podľa právnej formy v okrese Brezno v rokoch 2002 – 2006 uvádzam v tabuľke 1. Z Tabuľky 1 vyplýva že počet podnikateľských subjektov v okrese Brezno má stúpajúci vývoj. Najväčší nárast sledujeme od roku 2002 – v počte novo založených – s.r.o. a združení.

Tabuľka 2 Podniky podľa právnej formy

Právna forma/ roky	2002	2003	2004	2005	2006
a.s.	13	13	16	16	13
s.r.o.	271	317	382	434	486
v.o.s.	10	10	10	10	10
FO	41	41	41	40	41
PO	18	17	15	14	12
Združenia	155	170	196	217	228
spolu PO a FO	735	829	937	1035	1094

Zdroj: Vlastná tabuľka z údajov ÚPSVaR Brezno

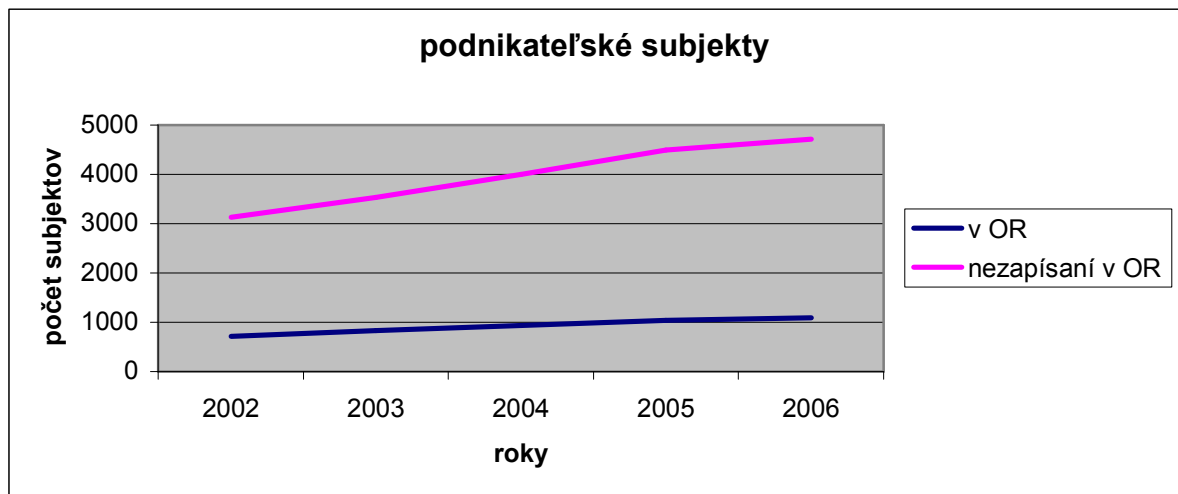
V nasledujúcej tabuľke je možné sledovať vývoj počtu samostatne zárobkovo činných osôb – živnostníkov, ktorý je spôsobený tým, že veľké firmy nemali často zabezpečený výrobný program na existujúci stav zamestnancov, začal sa zvyšovať počet samostatne zárobkovo činných osôb. Od roku 2002 do roku 2006 ich počet stúpol o 1586.

Tabuľka 3 Podniky zapísané v OR a živnostníci

rok	2002	2003	2004	2005	2006
Podniky zapísané v OR	713	829	937	1035	1094
živnostníci	3132	3535	4002	4502	4718

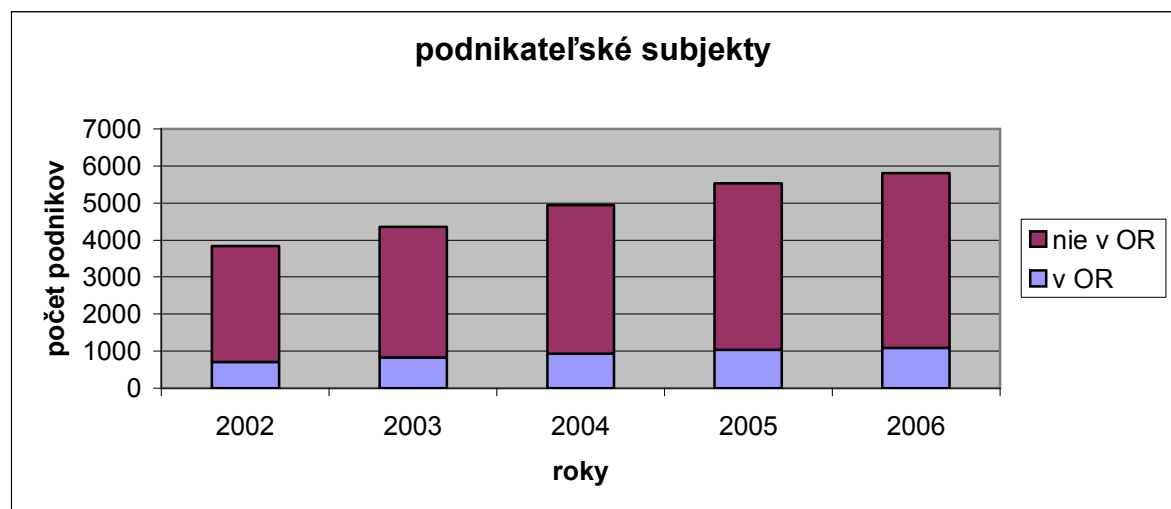
Zdroj: Vlastná tabuľka podľa údajov ŠU SR – Banská Bystrica

Graf 2

Zdroj: Vlastný graf podľa údajov ÚPSVaR Brezno

Graf 3

Zdroj: Vlastný graf podľa údajov ÚPSVaR Brezno

Počet podnikateľských subjektov v okrese Brezno za sledované obdobie od roku 2002 do roku 2006 graficky uvádzam v grafe 3 a 4, kde celkový vývoj počtu podnikateľských subjektov má narastajúci trend. Na zmeny v celkovej zamestnanosti mali najväčší vplyv v 90. rokoch

reštrukturalizačné a útlmové programy ako aj prebiehajúca privatizácia podnikov. Až v rokoch 1995 kedy vrcholilo obdobie ekonomickej transformácie na tržnú ekonomiku nastal voľný pohyb kapitálu ako zásadný krok pre podporu podnikania a investovania. Podnikanie je základným prvkom fungovania trhovej ekonomiky, obzvlášť malé a stredné podnikanie je hnacím motorom ekonomiky v regióne Horehronie.

V okrese Brezno v sektore MSP podľa počtu zamestnancov sa spolu evidovalo :

V nasledujúcej tabuľke 4 uvádzam vývoj počtu MSP podľa počtu zamestnancov v okrese Brezno v sledovanom období v rokoch 2002 – 2006. Tieto údaje som spracoval na základe štatistických údajov ÚPSVaR

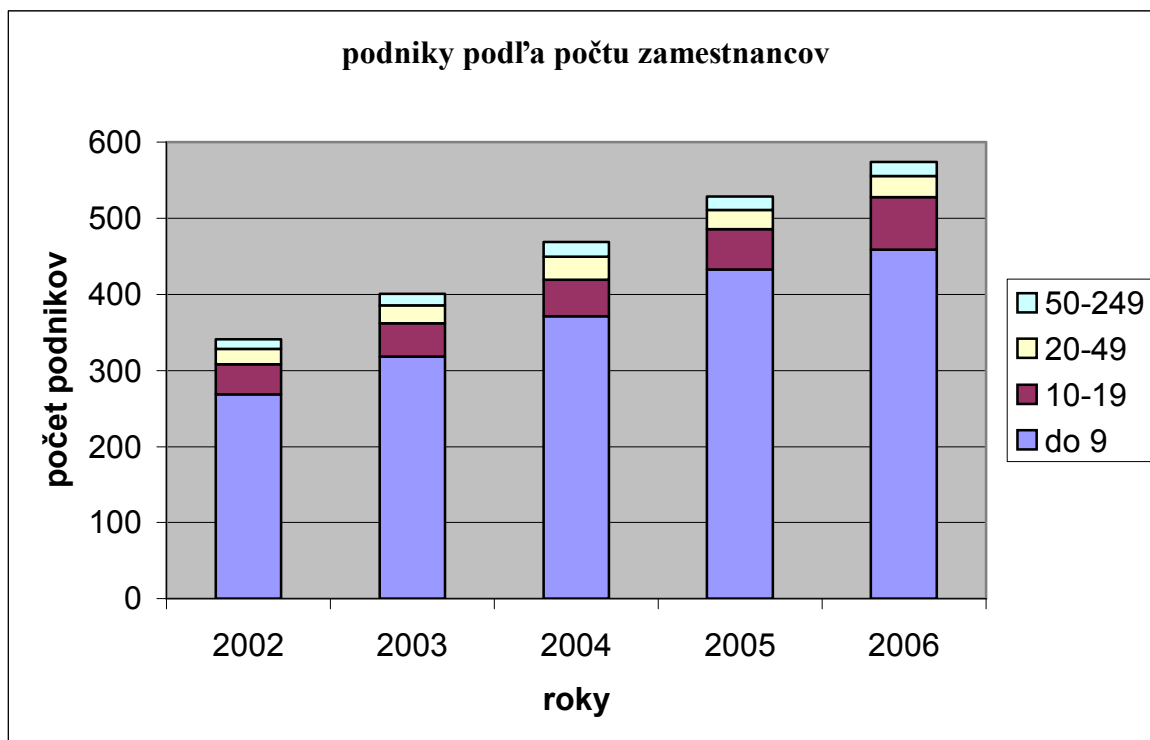
Tabuľka 4

podniky podľa počtu zamestnancov					
	2002	2003	2004	2005	2006
do 9	269	318	371	433	459
10-19	39	44	48	53	69
20-49	20	24	31	25	28
50-249	13	15	19	18	18
					574
250-499	2	2	2	2	1
500-999	0	0	0	0	0
1000 a viac	1	1	1	1	1
SPOLU	344	404	472	532	1150

Zdroj :UPS VaR v Brezno

V sledovanom období od r. 2002 do 2006 má počet evidovaných MSP stúpajúci vývoj. Počet zamestnávajúcich subjektov sa tak postupne rozširuje čo je dôsledkom legislatívnych zmien hlavne v r. 2004 a podpory MPS zo strany vlády. Najväčší podiel na zamestnanosti MSP majú mikro podniky do 9 zamestnancov. / vid' Graf 4/

Graf 4

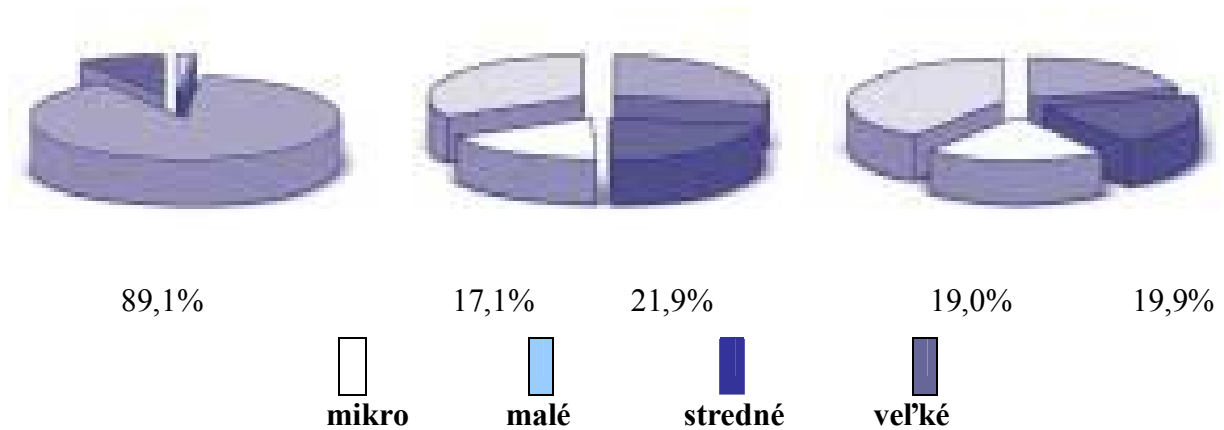
Z vyššie uvedených grafov je zrejмый rast oboch ukazovateľov ako je rast počtu zamestnancov a rast MSP, čo smeruje k uskutočňovaniu cieľa – štrukturálnej politiky a približovaniu sa k vyspelým regiónom v SR.

4.1.3 Vplyv MSP na zamestnanosť

Dve tretiny všetkých pracovných miest sa nachádzajú v malých a stredných podnikoch. Čím je podnik menší, tým je menší jeho podiel na trhu, čo ukazuje aj graf 6.

Graf 5: Rozpis hlavných údajov v ekonomike podnikov EÚ podľa veľkosti podnikov
 percentuálne údaje z roku 2002 (zaokrúhlené).

Počet podnikov			Počet zamestnancov		Pridaná hodnota	
9,1%	1,5%	0,3%	33,1%	27,8%	40,3%	20,8%

Zdroj: Structural Business Statistics, Euorostat

Európske podniky sú v porovnaní s podnikmi v USA, či Japonsku menšie. Priemerný japonský podnik zamestnáva 10 ľudí, priemerný americký podnik 19 ľudí. Preto malé a stredné podniky v Japonsku tvoria iba 33% celkovej zamestnanosti, kým v USA 46% (oproti 66% v EÚ). Čo sa týka podnikov v krajinách bývalého východného bloku, v priemere sú menších rozmerov ako v EÚ. Neplatí to všeobecne, napríklad priemerný podnik v pobaltských krajinách je väčší než priemerný podnik v EÚ či v ostatných krajinách.

Malé a stredné podniky a lokalita

V 80 – tých rokoch nadobudli väčší význam malé a stredné podniky. Po dlhšom období poklesu sa podiel malých a stredných podnikov v 70 – tých rokoch stabilizoval a sčasti znovu vzrástol. Za dôvod zvýšenia ich dôležitosti sa považujú krízové prejavy vo svetovom hospodárstve od konca 60-tých rokov.

Nezamestnaná pracovná sila sa pokúša zakladať podniky, pretože pod vplyvom racionalizácie a odbúravania menej výnosnej produkcie vo veľkých podnikoch vznikajú na trhu medzery, ktoré sú príležitosťou pre malé a stredné podniky. Za stratégiu organizácie a zvýšenia flexibility veľkých podnikov sa považuje aj cieľavedomé vyčleňovanie výrob a aktivít z veľkých podnikov do malých.

Rastúci význam malých a stredných podnikov možno pozorovať z nasledovných dôvodov

- prvým argumentom je zvýšenie príjmov v priemyselne vyspelých krajinách, čo má za následok zmenu dopytovanej štruktúry na mieru vyrobených výrobkov
- v prospech malých a stredných podnikov pôsobí aj technologický vývoj

Závislosť od lokality sa v prípade malých a stredných podnikoch prejavuje v úplne inej miere, ako v prípade veľkých podnikov. Vývoj a zakladanie malých a stredných podnikov sa dá označiť za výsledok lokalizačného prostredia. Tieto podniky často pozostávajú len z jednej výrobnéj jednotky, vo väčšine prípadov sú vedené majiteľom, majú málo zamestnancov a nízky obrat. V malých podnikoch sa nachádzajú v popredí každodenné problémy a málokedy zostáva čas na strednodobé a dlhodobé plánovanie. Pri zakladaní je podnik konfrontovaný s množstvom problémov, takže problém lokalizácie sa zdá v danom okamihu priam zanedbateľný. V malých a stredných podnikoch z dôvodu slabej funkčnej diferenciacie, zriedkakedy existuje oddelenie pre systematické získavanie a spracovanie informácií. Získavanie informácií sa zväčša obmedzuje na lokálne a regionálne okolie.

Podmienky regionálneho prostredia sú veľmi dôležité pre generovanie a dynamiku malých a stredných podnikov. Na zakladanie malých a stredných podnikov pôsobia rôzne faktory, a to faktory, ktoré ovplyvňujú podnikateľský potenciál. Patria sem regionálne, odvetvové, veľkostné a kvalifikačné štruktúry. 80 % nových podnikateľov zostáva v odvetví, kde boli činní aj predtým. Regióny, kde sú koncentrované odvetvia s vysokými vstupnými bariérami či s nízkou dynamikou, generujú menej potenciálnych podnikateľov. Ďalším dôležitým faktorom je veľkosť podniku, nakoľko v malých a stredných podnikoch môžu lepšie vyniknúť a rozvíjať sa podnikateľské schopnosti v podmienkach nerozvinutej deľby práce. V regiónoch, v ktorých prevládajú veľké podniky možno očakávať nižší potenciál zakladania podnikov. Ďalej sa za priaznivý znak osamostatnenia pokladá aj vysoký stupeň vzdelania regiónu. Veľký význam má aj lokálna a regionálna politika, ktorá prispieva k úspešnosti novozaložených podnikov. Štát má možnosť redukovať niektoré z kritických miest pomocou programov a nástrojov. Mnohé mestá a regióny si vytvorili nástroje na zvýšenie podpory zakladania nových podnikov. Jedná sa o finančnú podporu, sprístupnenie priestorov, špeciálne vzdelávacie programy až po zriaďovanie špeciálnych poradenských centier.

4.1.4 Malé a stredné podnikanie v podmienkach SR

Malé a stredné podnikanie plní významnú úlohu vo všetkých krajinách s trhovou ekonomikou. Jeho dynamický rozvoj je jedným zo základných predpokladov zdravého ekonomického vývoja. Malé a stredné podniky svojou vysokou prispôsobivosťou a kreativitou dokážu pohotovo vyhovieť najnovším trendom v dopyte a uspokojovať požiadavky a očakávania i tých najnáročnejších zákazníkov. Cieľom tejto diplomovej práce bolo zhodnotiť stav malého a

stredného podnikania na Slovensku, možné zdroje financovania z domácich a zahraničných zdrojov a formy podpory malého a stredného podnikania. Malé a stredné podnikanie je už aj na Slovensku nosným pilierom celého hospodárstva.

Význam a funkcie malých a stredných podnikov v ekonomike štátu. **Práve táto kategória je v rámci rozvinutých ekonomík najpružnejšia, najefektívnejšia a najprogressívnejšia. MSP u nás je dôležité aj pre to, že z hľadiska podielu zo všetkých podnikateľských subjektov dlhodobo presahuje hranicu 95%, podiel na zamestnanosti dosahuje úroveň 60 % a podiel na tvorbe pridanej hodnoty sa tiež blíži k hranici 60 %.** Z tohto dôvodu krajiny EÚ, ale aj iné rozvinuté krajiny, venujú stavu MSP maximálnu pozornosť a sústavne prijímajú opatrenia na jeho rozvoj. Najdôležitejšími prednosťami malých podnikov sú najmä dynamika, vysoká prispôsobivosť meniacim sa podmienkam trhu, flexibilita a úzka špecializácia. Pružnosť vlastná malým podnikom, umožňuje rýchlo meniť kapacity a prechádzať na nový predmet činnosti. Veľký podiel malých podnikov tvoria rodinné firmy bez platených zamestnancov. Vo vzťahu k trhu vzniká výhoda malých podnikov v podobe bezprostredného kontaktu so svojimi zákazníkmi. Trhy a spotrebitelia si vyžadujú častú zmenu výrobkov. Veľké podniky potrebujú stabilné trhy, aby mohli priebežne optimalizovať podmienky výroby. Malý pružný podnik sa všeobecne dokáže rýchlejšie prispôbiť daným zmenám. Štruktúra slovenskej ekonomiky predstavuje nedostatok MSP, ako aj súkromných spoločností, vysoký podiel semifinálnej výroby, zaostávanie používaných technológií. Čo sa týka financovania nová firma má nevýhodnú pozíciu v tom, že má menej možností ako dokázať svoju budúcu prosperitu, než firma, ktorá je už zabehnutá. Percento neúspechu nových firiem je vysoké. Percento bankrotu súkromných firiem je pomerne vysoké. Do roka ubudne zhruba jedna tretina nových firiem, po troch rokoch zostane len polovica a po piatich rokoch jedna tretina z pôvodného počtu firiem. Príčiny úpadku sa časom veľmi menia.

Úspech firmy veľmi silne závisí od počiatočného kapitálu. Čím nižšie sú počiatočné investície, tým väčšia je pravdepodobnosť neúspechu.

5 SWOT ANALÝZA

5.1 Swot analýza politiky zamestnanosti a politiky trhu práce miestnych zdrojov

Silné stránky:

- rozvoj malého a stredného podnikania v regióne
- širokospektrálne možnosti rozvoja turizmu, vidieka a športu
- stabilizácia trhu práce
- kvalifikované a dostupné ľudské zdroje pre oblasť cestovného ruchu a strojárstva
- kvalitná škola pre CR
- dostatok finančných zdrojov na podporu vytvárania nových pracovných miest

Slabé stránky:

- slabé zhodnotenie domácich zdrojov
- rozdielna úroveň mikroregiónov
- nedostatok prevádzkového kapitálu na rozvoj firiem
- nezáujem zahraničných investorov
- slabá propagácia regiónu
- nevyhovujúca infraštruktúra a neprepojenosť škôl na potreby trhu práce
- nízka vzdelanostná úroveň dlhodobo nezamestnaných
- odchod mladých do zahraničia
- nedostatok finančných prostriedkov na prípravu UoZ na trh práce
- nesúlad profesnej a kvalifikačnej štruktúry
- vytváranie pracovných miest a štruktúry cieľovej skupiny UoZ znevýhodnených na trhu práce v regióne
- menší záujem zo strany zamestnávateľov o vytváranie pracovných miest pre znevýhodnených UoZ

Príležitosti:

- dostupnosť fondov EÚ z viacerých programov – pre verejnú správu
- podpora malého a stredného podnikania
- vytváranie podmienok pre poskytovanie ubytovania
- rozvoj finalizácie výrobkov drevospracujúceho priemyslu

- rozvoj komunálnych partnerstiev
- vzdelávanie a príprava pre trh práce orientované na potreby trhu práce v oblasti cestovného ruchu
- podpora projektov rozvoja zamestnanosti na regionálnej úrovni
- možnosť cezhraničnej spolupráce s Maďarskom
- lepšie využitie vidieckeho prostredia na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu
- premena mnohých vidieckych sídiel s odumretým poľnohospodárstvom na strediská vidieckeho cestovného ruchu
- využitie salašníctva

Ohrozenia:

- nestabilná politická situácia
- zlá regionálna politika
- izolácia regiónu
- odchod kvalifikovanej pracovnej sily
- nepriaznivý populačný vývoj
- rastúca medzinárodná konkurencia
- veľké rozdiely v kvalite poskytovaných služieb
- nízka osobná bezpečnosť.

Zdroj: Banskobystrický samosprávny kraj Odbor regionálneho rozvoja, územného plánu a životného prostredia

5.2 Swot analýza trhu práce a zníženie nezamestnanosti

Silné stránky

- priemyselný potenciál s podmienkami pre lepšie využitie výrobných kapacít vo väčšine výrobných odvetví s kvalifikovanými pracovníkmi
- kvalifikované voľné zdroje pracovných síl využiteľné v produkčných i obslužných činnostiach a pri rozvoji sofistikovanej výroby
- priaznivá veková štruktúra so 62 % obyvateľov v produktívnom veku
- sieť úradov práce realizujúcich rekvalifikačné kurzy a sprostredkovateľské činnosti pre umiestnenie evidovaných nezamestnaných do pracovného procesu

- existujúce poradenské centrá pre rozvoj podnikateľského prostredia
- spracovanie projektov s dôrazom na vytváranie pracovných miest
- stavebné kapacity využiteľné na budovanie chýbajúcej technickej infraštruktúry a zlepšenie podnikateľského prostredia v regióne
- významný prírodný potenciál (nerastné suroviny, drevo, prírodné podmienky) pre vytváranie nových pracovných príležitostí vo výrobe, cestovnom ruchu, službách a pod.
- realizovanie verejnoprospešných prác pre udržanie pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných
- možnosť využívania voľných objektov umiestnením vhodných výrob, služieb a pod. v likvidovaných štátnych podnikoch v záujme vytvárania pracovných miest
- možnosť nadviazania na jestvujúcu odvetvovú štruktúru priemyslu v regióne (rozvoj kooperačnej výroby)
- dostatok voľných disponibilných pracovných síl
- zvýšená motivácia zaradiť sa do pracovného procesu z dôvodu zníženia poskytovaných dávok sociálnej pomoci pre dlhodobo evidovaných nezamestnaných

Slabé stránky

- nepriaznivá ekonomická situácia firiem s vplyvom na nedostatočnú úroveň ponuky nových pracovných príležitostí
- znižovanie počtu pracovných miest v jestvujúcich firmách
- nedostatok vstupného a rozvojového kapitálu pre stabilizáciu a rozvoj firiem
- nedostatočné podporné mechanizmy pre rozvoj malého a stredného podnikania
- nízka kúpyschopnosť obyvateľstva s negatívnym vplyvom na rozvoj služieb

- vysoká populačná aktivita marginálnych skupín obyvateľstva a nedostatok jednoduchých pracovných miest pre tieto skupiny
- postupné získavanie negatívnych návykov a postojov k pracovnej činnosti u dlhodobo evidovaných nezamestnaných
- hľadanie iných spôsobov získavania finančných prostriedkov,
- nekoncepčné riešenie problematiky rómskeho etnika ako celku
- nepriaznivá celková vzdelanostná a sociálna štruktúra nezamestnaných v okresoch s vysokou mierou nezamestnanosti (vysoký podiel evidovaných nezamestnaných s neukončeným základným vzdelaním)
- vysoký podiel dlhodobo evidovaných nezamestnaných na celkovom počte nezamestnaných
- vysoký podiel rómskeho obyvateľstva s negatívnym životnými návykmi prechádzajúcimi na mladú rómsku generáciu
- nedostatok voľných pracovných miest
- nevytváranie nových pracovných miest v okresoch s najvyššou mierou nezamestnanosti
- znižovanie počtu pracovných miest v tradičnom odvetví na vidieku (nepriaznivá ekonomická situácia družstiev a poľnohospodárskych podnikov)
- rast nákladov na vytváranie pracovných miest s negatívnym dopadom na udržanie a vytváranie nových pracovných miest
- nedostatočná propagácia regiónu a jeho komparatívnych výhod
- pretrvávajúce jazykové bariéry pre rozvoj obchodnej spolupráce so zahraničnými firmami nevytvorené podmienky pre väčšiu mobilitu pracovnej sily
- zvyšovanie počtu nezamestnaných vo vyšších vekových skupinách s nedostatočnou možnosťou uplatnenia sa na trhu práce
- nedostupnosť úverových zdrojov a možnosti ručenia úverov hlavne u začínajúcich podnikateľov

Ohrozenia:

- Nedostatok nových súkromných investícií do rozvoja regiónu
- prehlbovanie sociálnych a ekonomických problémov u ohrozených skupín obyvateľstva rozširovanie podielu ohrozených skupín obyvateľstva na celkovom počte obyvateľov regiónu
- možný odtok kvalifikovaných pracovných síl z regiónu

- zvyšovanie chudoby v regióne, neprehľadná a nemotivujúca legislatíva
- nepriaznivá daňová a úverová politika
- nedostatočný rast kvality služieb
- riziká negatívneho dopadu na životné prostredie a kultúrne dedičstvo v dôsledku rozvoja cestovného ruchu
- neadekvátny rast cien v oblasti cestovného ruchu
- negatívny postoj personálu turistických zariadení k zákazníkom.

Príležitosti:

- možnosť čerpania a využívania finančných prostriedkov z fondov zriadených európskou úniou na rozvoj regiónu, pracovná a územná mobilita obyvateľstva
- osvetová činnosť v sociálnej a zdravotnej oblasti
- využitie kultúrneho a prírodného potenciálu kraja
- efektívnejšie využitie veľkého počtu prírodných rezervácií a prírodných pamiatok
- revitalizácia kultúrnych pamiatok
- efektívnejšie využitie prítomnosti minerálnych vôd – vytváranie nových turistických produktov v kúpeľnom turizme (wellnes)
- efektívnejšie využitie veľkého počtu vzácnych kostolov najmä na vidieku
- revitalizácia pôvodného spôsobu života s využitím výrobných techník pre cestovný ruch.

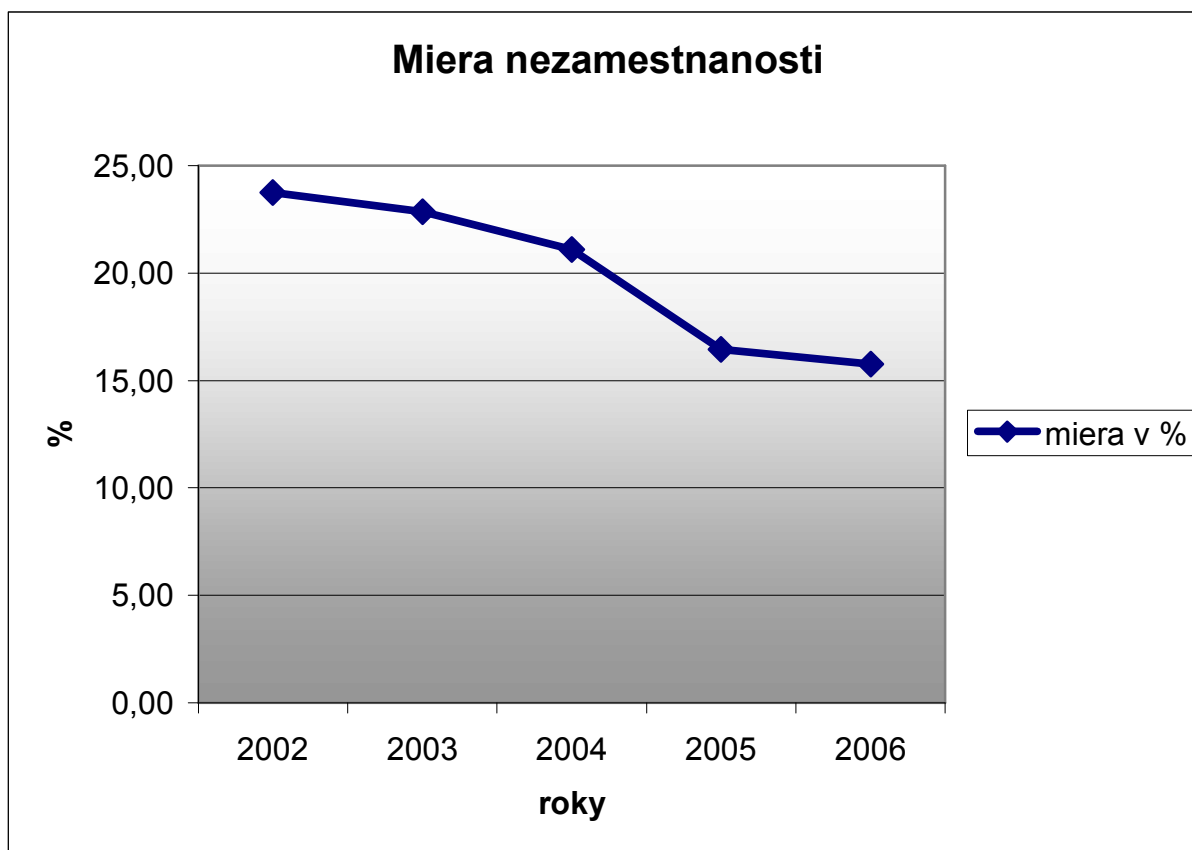
Zdroj: Banskobystrický samosprávny kraj Odbor regionálneho rozvoja, územného plánu a životného prostredia

5.3 Stav a vývoj nezamestnanosti

O úrovni a stave MSP v okrese Brezno, kde jeden podnik poskytuje zamestnanie v priemere pre 9 osôb, sa môžeme presvedčiť v nasledujúcom grafe ktorý nám znázorňuje stav a vývoj nezamestnanosti v regióne Horehronia v rokoch 2002 až 2006: vid' Graf 6.

Vývoj nezamestnanosti má klesajúcu tendenciu ku koncu roka 2006 vykazoval okolo 16%-nú nezamestnanosť. S regiónom Horehronia, ak porovnáme tieto výsledky za posledných 5 rokov, môžeme vysloviť len čiastočnú spokojnosť s znižovaním miery nezamestnanosti.

Graf 6

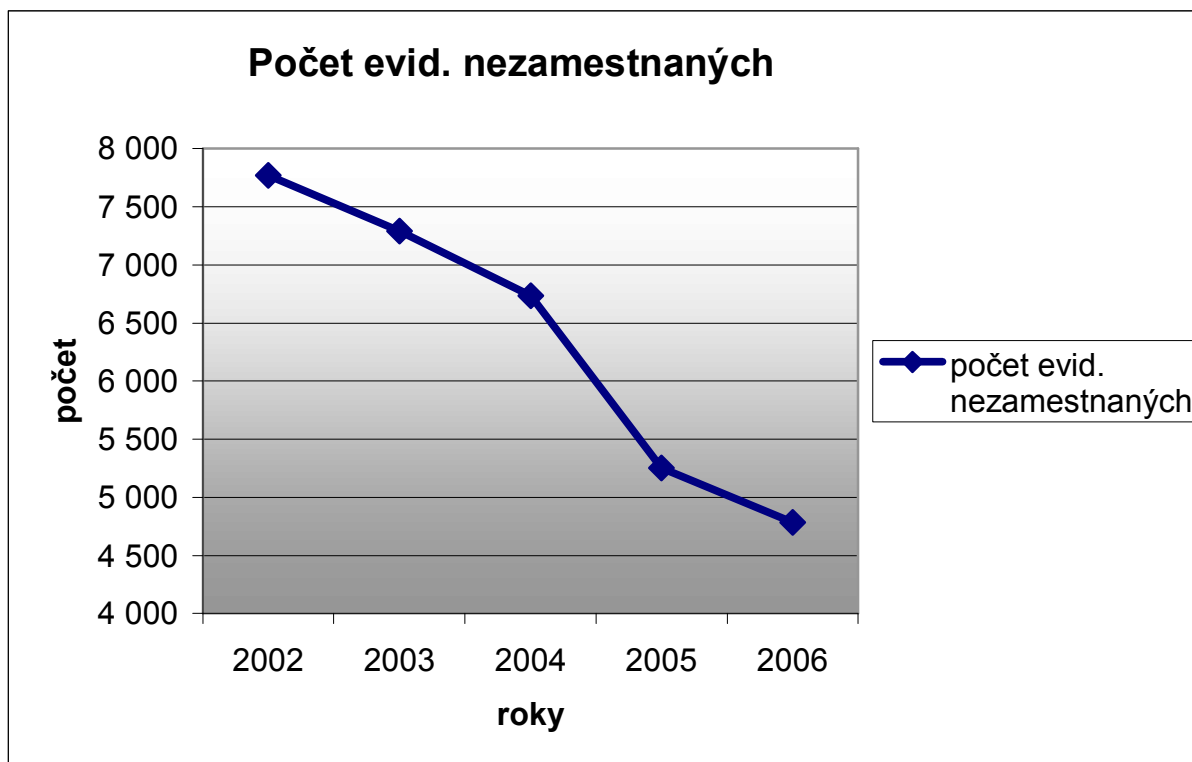

Zdroj: Vlatný graf podľa údajov z ÚPSVaR Brezno

Počet evidovaných nezamestnaných za sledované obdobie rokov 2002 - 2006 :

O úrovni a kvalite pracovnej sily, ktorá bola dlhodobo nezamestnaná od roku 2002, vypovedá graf 8, ktorý nám prezentuje počet úspešne umiestnených uchádzačov o prácu za sledované obdobie od roku 2002 do roku 2006, čo predstavuje za posledných 5 rokov pokles takmer o 3000 evidovaných nezamestnaných

Graf 7

Zdroj: Vlastný graf podľa údajov z ÚPSVaR Brezno

Podľa pohlavia bolo v evidencii UoZ žien v priemere o 450 viac ako mužov za sledované obdobie, umiestnenie UoZ na trhu práce je mierne v prospech mužov, v robotníckych profesiách sú zamestnávaní hlavne muži, avšak ženy sú uprednostňované v hotelierstve, obchode a službách, podľa vekovej štruktúry patria medzi najpočetnejšiu skupinu uchádzači o zamestnanie vo veku od 35 do 49 rokov v rovnakom pomere muži aj ženy, podľa vzdelania najväčšiu skupinu tvoria uchádzači o zamestnanie so základným vzdelaním (nad 1900 UoZ), vyučení (nad 1400 UoZ) a UoZ s úplným stredným vzdelaním (nad 600 UoZ), najnižšie zastúpenie majú UoZ s vyšším a vysokoškolským vzdelaním, podľa OKEČ patria za sledované obdobie medzi najmenej umiestniteľnú skupinu na trhu práce občania z oblastí spracovateľského priemyslu, verejnej správy, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, podľa KZAM je vedených najviac evidovaných UoZ v kategórii osôb bez pracovného zaradenia /nad 2000 UoZ/, pomocní a nekvalifikovaní pracovníci /nad 1400 UoZ/, s veľkým odstupom pod 300 UoZ nasledujú remeselníci, kvalifikovaní robotníci a obsluhujúci stroje a zariadenia, podľa dĺžky evidencie sa počas rokov 2004, 2005 a 2006 podiel dlhodobo nezamestnaných UoZ výrazne nezmenil.

Nezamestnanosť predstavuje dôsledok a súčasne prejav nerovnováhy na trhu práce medzi ponukou a dopytom. Na dosiahnutie rovnováhy medzi ponukou a dopytom po práci je potrebné

aktívne zasahovať do týchto procesov, prispôbovať ich v smere optimálneho zosúladenia, čo je základom aktívnej politiky trhu práce.

Úrad práce v Brezne v rámci aktívnej politiky trhu práce v období rokov 2002 – 2006 uplatňoval najmä tieto nástroje :

- **rekvalifikácia** = vzdelávanie a príprava pre trh práce

rekvalifikačné kurzy pre evidovaných nezamestnaných boli organizované v nasledujúcich oblastiach :

- práca s PC a Windows
- práca s PC pre pokročilých
- multimédia a internet
- oblasť účtovníctva
- oblasť manažmentu a podnikania
- oblasť obchodu a služieb
- rómsky asistent učiteľa
- odborná spôsobilosť pre pracovníkov súkromných bezpečnostných služieb

- **odborné poradenské aktivity** :

občania okresu Brezno, postihnutí nezamestnanosťou, sa vzhľadom na svoju finančnú situáciu často obracajú na bezplatné poradenstvo, ktoré im poskytuje úrad práce v Brezne.

- **ostatné formy aktívnej politiky trhu práce**

projekty a programy – komplexná príprava žien – cesta k ich uplatneniu sa na trhu práce, celoživotné vzdelávanie – kontinuita systému školského vzdelávania a šanca presadiť sa v každom veku.

Z materskej dovolenky do práce - príspevok na samostatnú zárobkovú činnosť, uchádzač o zamestnanie musí spĺňať určité podmienky na získanie tohoto príspevku podľa zákona NR SR č.5/2004, § 49.

- minimálna doba evidencie 4 mesiace
- absolvovanie písomnej žiadosti vrátane podnikateľského zámeru a kópie oprávnenia na prevádzkovanie alebo vykonávanie SZČ
- uzatvorenie dohody o poskytnutí príspevku s ÚPSVaR
- prevádzkovanie alebo vykonávanie SZČ nepretržite 2 roky
- príspevok na zamestnávanie znevýhodneného UoZ,
- príspevok na vykonávanie absolventskej praxe
- príspevok na aktivačnú činnosť
- príspevok občanovi so zdravotným postihnutím na prevádzkovanie alebo vykonávanie samostatnej zárobkovej činnosti

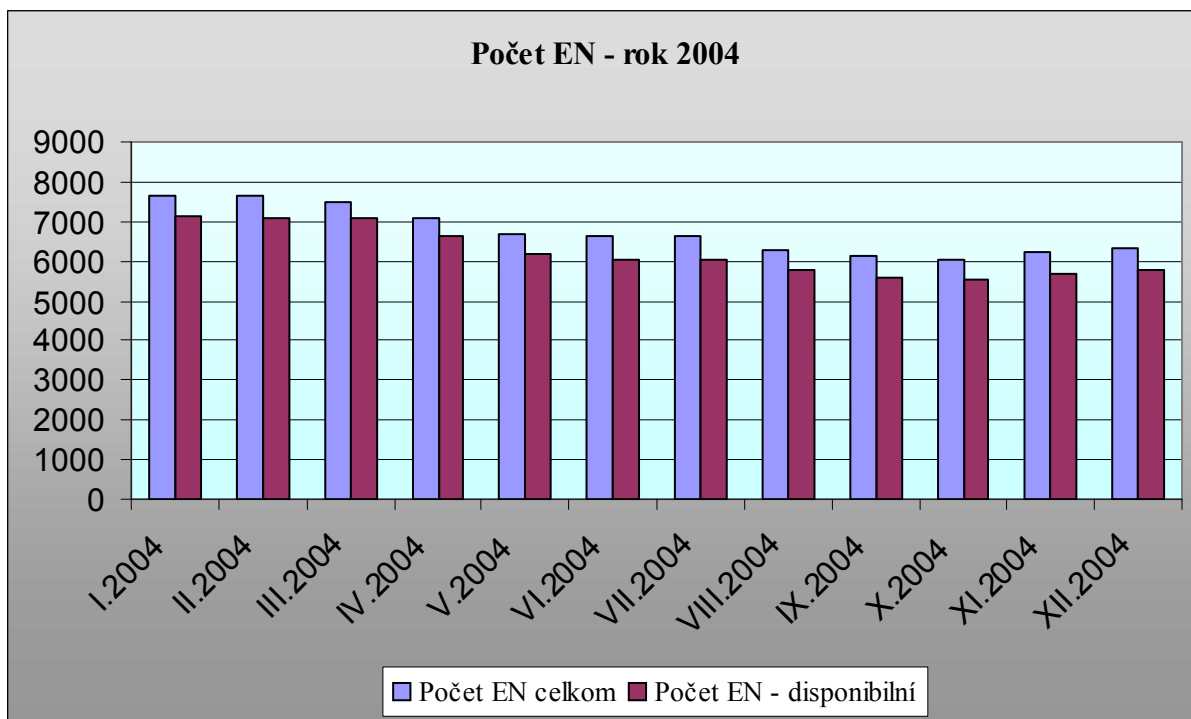
- príspevok na činnosť pracovného asistenta
- financovanie aktívnej politiky trhu práce

O úspešnosti uprednostňovaných nástrojov na podporu EN v rámci MSP svedčia aj nasledujúce grafy 8 ,9, 10, kde vidíme priebeh a celkový počet EN ako aj disponibilný počet EN v rokoch 2004 až 2006. V tomto období sa vynaložilo najviac finančných prostriedkov na aktivačnú činnosť.

Analýza hodnôt ukazovateľov existencie počtu EN od roku 2004 po rok 2006 je charakterizovaná nízkym pomerom celkového počtu EN k disponibilným počtom EN.

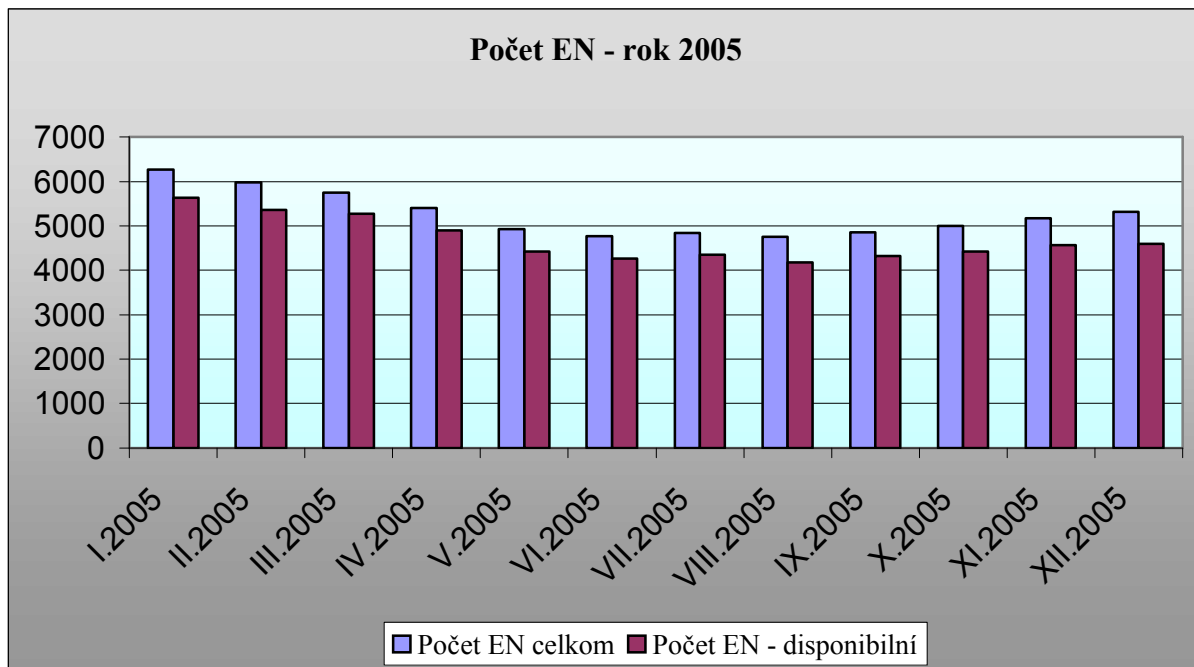
Z toho vyplýva, že na počet nezamestnaných v okrese Brezno má vplyv veková štruktúra nezamestnaných, ktorá je nižšia ako 50 rokov./viď graf 9/

Graf 8

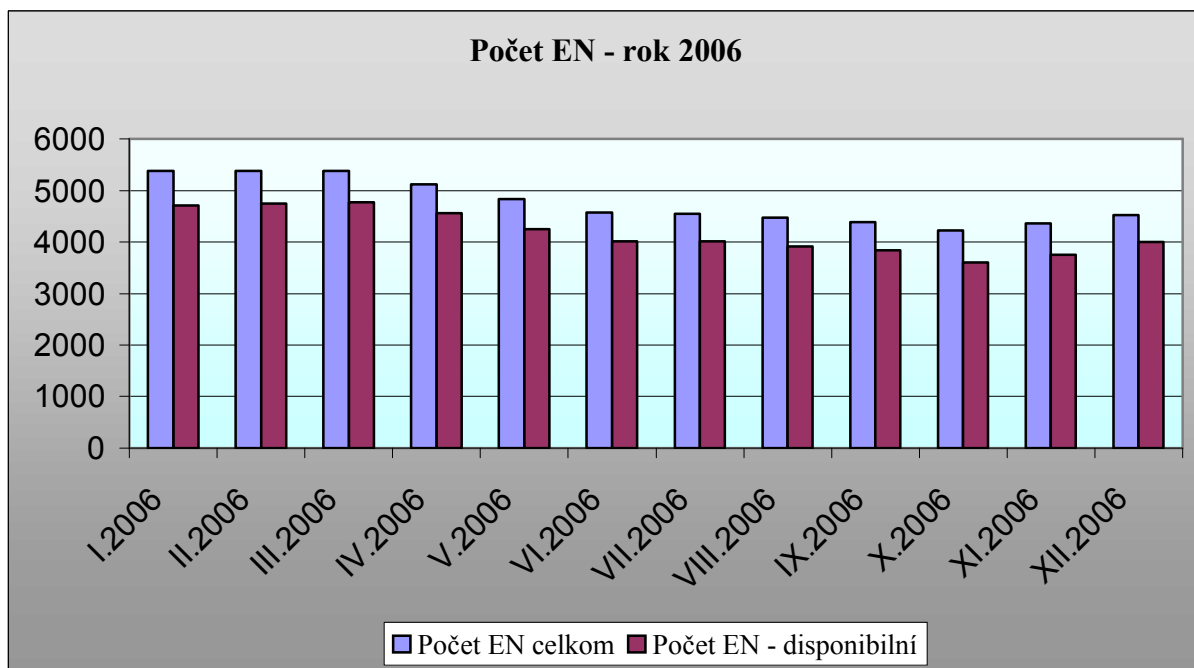
Zdroj: Vlastný graf podľa údajov z ÚPSVaR Brezno

Graf 9

Zdroj: Vlastný graf podľa údajov z ÚPSVaR Brezno

Graf 10

Zdroj: Vlastný graf podľa údajov z ÚPSVaR Brezno

Z uvedených grafov je zrejmý pokles evidovaných nezamestnaných, hlavne viditeľne sa znižujúci počet v období rokov od 2004 – do 2006. Rozhodujúcim kritériom úspešnosti sa stále viac stáva schopnosť evidovaných nezamestnaných zapojiť sa do pracovného pomeru. Aktívna politika ÚPSVaR v porovnaní s rokom 2002 prešla mnohými zmenami, ktoré sa v konečnom dôsledku odzrkadlili na celkovom poklese nezamestnanosti v okrese Brezno.

6 VÝSLEDKY A RIEŠENIA PRÁCE

Najväčší vplyv na rozvoj regiónu má bezpochyby podpora vytvárania nových pracovných miest. Tento vývoj je zreteľný /viď v grafe 4/, kde za sledované obdobie od r.2002 do r.2006 klesla miera nezamestnaných takmer o 3000. Najväčším problémom pri vytváraní nového pracovného miesta je, že sú zamestnávateľia, „držitelia“ niekoľkých s.r.o. Ďalším problémom je zneužívanie absolventov škôl na absolventskej praxi a uchádzačov o zamestnanie zapojených do aktivačnej činnosti. Mnohí zamestnávateľia v rámci týchto nástrojov APTP šetria svoje mzdové prostriedky a využívajú prácu takto aktivizovaných uchádzačov o zamestnanie.

Za sledované obdobie od r. 2002 do 2006 /podľa Grafu 2/ – nárast malých a stredných podnikov v jednotlivých odvetviach v regióne Horehronie je zjavný, čo je viditeľné v číselnom vyjadrení – /viď. tabuľka .2./ Počet podnikov narástol zo **735 v roku 2002 na 1049 v roku 2006**. Zo strany zamestnávateľov došlo v priebehu rokov 2004 až 2006 k zvýšeniu požiadaviek na vzdelanostnú úroveň UoZ, zvýšením požiadaviek na odbornosť žiadanej profesie a dostatok praxe, ako aj na ďalšie odborné zručnosti (práca s PC, vodičský preukaz, platné preukazy odbornej spôsobilosti). Vývoj poklesu EN za rok 2004 /viď v grafe 8/ kde za jeden rok sa znížil počet EN cca o 2000. Priaznivý vývoj zamestnanosti v regióne Horehronie charakterizuje graf 9, kde za sledované obdobie rokov 2004 a 2005 je sledovaná nezamestnanosť v roku 2005 nižšia o takmer 10 – 11%. .

V evidencii UoZ vzrastá počet ťažko umiestniteľných UoZ predovšetkým z dôvodu ich nedostatočnej vzdelanostnej úrovne, dlhodobej nezamestnanosti a stratenia pracovných návykov. Aktivačná činnosť sa stáva náhradou príjmov z pracovnej činnosti. Z tohto porovnania vyplýva, že v sociálnej sieti dlhodobo zotrúvajú občania, ktorí sú ťažko umiestniteľní na trhu práce a na voľné alebo novovytvorené pracovné miesta sú umiestňovaní UoZ, ktorí sú vedení v evidencii menej ako 12 mesiacov. Kvalifikovaná pracovná sila odchádza do iných regiónov alebo do zahraničia. Zaznamenaný je pokles prítoku absolventov škôl do evidencie , čo určite ovplyvnilo aj preventívne poradenstvo pre študentov končiacich ročníkov SŠ a SOU. Už pred vstupom na trh práce sú oboznamovaní so systémom zákonného poistenia, právami a povinnosťami pri sprostredkovaní zamestnania a postupmi pri motivovaní hľadať si zamestnanie. Na druhej strane tiež zaznamenávame nezáujem klienta o poskytované informácie a následné nevyužitie poskytovanej pomoci vo svoj prospech.

V roku 2005 bolo zriadené Informačno-poradenské stredisko v Brezne, ul. B. Nemcovej a následne v roku 2006 na ul. Rázusovej a samoobslužné vyhľadávanie informácií na vysunutom pracovisku v Helpe s možnosťou využiť internet pri hľadaní si

zamestnania. V rámci oddelenia služieb odborného poradenstva bol v roku 2006 zriadený Klub práce pre klientov, ktorý slúži prevažne na realizáciu skupinových poradenských aktivít.

Uvedené štatistické hodnoty o vývoji zamestnanosti v sledovanom regióne poukazujú na stály vplyv sezónnosti prác v tradičných odvetviach, a to hlavne v lesníctve, stavebníctve, hotelierstve, cestovnom ruchu a aj poľnohospodárstve.

Medzi hlavné dôvody znižovania miery nezamestnanosti v sledovanom období a úspešného umiestnenia uchádzačov o zamestnanie na trhu práce patria:

- legislatívne zmeny v zákone č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov - novými aktívnymi opatreniami na trhu práce (príspevok na dochádzku za prácou, cestovné náhrady za účelom výberového konania, realizácia národných projektov, ďalšie aktívne opatrenia) a zvýšenou periodicitou návštev UoZ na úrade,
- legislatívne zmeny v zákone o zdravotnom poistení č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zvýšená ponuka voľných pracovných miest v okrese Brezno, na území SR a v zahraničí a následným sprostredkovaním zamestnania prostredníctvom úradu,
- zvýšenie mobility uchádzačov o zamestnanie odchodom za prácou do štátov Európskej únie, znižovanie počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva z počtu 35 960 v roku 2004, na 31 906 v roku 2005 až na 30 043 v r. 2006 ekonomicky aktívneho obyvateľstva
- stabilizácia trhu práce
- rozvoj malého a stredného podnikania

Najväčším a priebežne zamestnávajúcim zamestnávateľom okresu je akciová spoločnosť Železiarne Podbrezová /vid'. Tabuľka 1/ so svojimi dcérskymi spoločnosťami sídliacimi v okrese Brezno a mimo okres vyjadrené počtom **3894 v roku 2006**. Počas roka prijímali UoZ hlavne vo všetkých hutníckych a robotníckych profesiách s odborným stredoškolským a odborným učňovským vzdelaním, ale aj UoZ v iných profesiách pre dcérske spoločnosti a to hlavne v hotelierskych profesiách a obslužných profesiách pre cestovný ruch. Táto spoločnosť prevádzkuje od roku 2003 SOU hutnícke s garanciou zamestnania v ŽP po skončení štúdia. Od 1. 9.2006 bolo zriadené súkromné gymnázium Železiarne Podbrezová so zameraním na šport.

Ďalší zamestnávateľia okresu Brezno sú hlavne malí a strední podnikatelia zamestnávajúci UoZ v obchodnej činnosti, službách, reštauračnej a hotelierskej činnosti, ďalej počas sezónnych prác v stavebníctve, lesníctve a poľnohospodárstve.

Z hľadiska pohlavia je situácia na trhu práce mierne v prospech mužov, v robotníckych profesiách sú zamestnávaní hlavne muži. Ženy sú uprednostňované v hotelierstve, obchode a službách.

Hlavní zamestnávateľa okresu z hľadiska územného rozloženia v regióne sa nachádzajú v meste Brezno, Podbrezová t.j. oblasť Dolehronia. Oblasť Horehronia je ovplyvňovaná zamestnávaním UoZ hlavne malými podnikateľmi a veľkou mobilitou UoZ za prácou mimo regiónu Horehronia, hlavne odchodom za prácou do zahraničia. V okrese je veľký vplyv sezónnych prác v oblasti poľnohospodárstva a lesníctva.

Medzi najžiadanejšie profesie zo strany zamestnávateľov patria:

- hutnícke a strojárské profesie – zlievarenský robotník, zámočník, zvärač
- reštauračné a hotelierske profesie – kuchár, čašník, recepčná
- profesie v oblasti obchodu a služieb – zamestnanec SBS
- stavebné profesie - murár, stavebný robotník, stavebný obkladač

Najčastejšie požadujú vzdelanie učňovské bez maturity alebo s maturitou a stredoškolské. Najkoncentrovanejšie pracovné príležitosti sú v Brezne v ponuke najčastejšie s minimálnou mzdou alebo do 10.000 Sk v hrubom.

V roku 2006 bolo ÚPSVaR v BB zamestnávateľmi nahlásených celkom 9396 voľných pracovných miest, z toho 1214 voľných pracovných miest v okrese Brezno. Na 1 voľné pracovné miesto pripadlo 20 uchádzačov o zamestnanie.

Medzi najohrozenejšie (rizikové) skupiny patria znevýhodnení UoZ na trhu práce:

- dlhodobo evidovaní UoZ
- občania nad 50 rokov
- absolventi škôl

V evidencii vzrastá počet ťažko umiestniteľných UoZ a to z dôvodov:

- nedostatočnej vzdelanostnej úrovne
- straty pracovných návykov
- dlhodobej nezamestnanosti

ÚPSVaR v BR sa preto snaží odbúrať práve tieto skupiny UoZ, a to hlavne zvyšovaním informovanosti UoZ o pracovných ponukách prostredníctvom informačných letákov na vývesných tabuliach, prezentáciami mimoregionálnych VPM a podávaním informácií o využití nástrojov APTP. Podporuje zvyšovanie vzdelanostnej úrovne UoZ, kde sa však stretáva s obrovským nezáujmom zo strany UoZ.

Veľká príležitosť pre malé a stredné podniky je v súčasnej dobe prezentácia nového operačného programu Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, kde sú základné priority – štyri osi programu.

Cieľ prvej osi je **Inovácia a rast konkurencie schopnosti**, druhá os je **Rozvoj energetiky**, tretia os je **Cestovný ruch** a nakoniec štvrtá os je **Technická pomoc**.

Pri operačnej osi **Cestovný ruch** som už v predchádzajúcej analýze konštatoval veľmi dobré podmienky Horehronia na rozvoj cestovného ruchu, a tým aj rozvoj podnikania v tejto oblasti. Charakter Horehronia je veľmi pestrý, má vhodné podmienky na letnú aj zimnú turistiku, je tu množstvo prameňov, využíva sa len niekoľko desiatok.

V operačnej osi **Cestovný ruch** majú možnosť nový podnikatelia, ale aj už zavedené stredné a malé podniky získať finančnú pomoc, ak dokážu celoročne zabezpečiť využívanie rekreačnej oblasti alebo zariadenia. Slovensko je rozdelené do 23 turistických oblastí, kde sú definované priority jednotlivých regiónov.

Tento operačný program nie je všeliek na problémy regiónov, ale ich časť sa dá využiť veľmi efektívne cez operačný program.

Kohézna politika pre Slovensko v období rokov 2007 – 2013 zahŕňa 11 operačných programov. V súvislosti s malým a stredným podnikaním práve Operačný program Konkurencieschopnosť a hospodársky rast možno považovať za kľúčový, pretože sa orientuje na ekonomiku a inovačné procesy práve v súvislosti s malým a stredným podnikaním, program podporuje plnenie globálneho cieľa – do roku 2013 výrazne zvýšiť konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosti pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja.

Trend zamestnanosti v okrese Brezno a vývoj podnikateľských subjektov úzko súvisí s napredovaním už zavedených firiem ako hlavných pilierov ekonomiky okresu, neustále zmeny vo vývoji ekonomiky vyžadujú, aby podnikatelia reagovali včas a zodpovedajúcim spôsobom na nové situácie, na dynamiku a tendencie vývoja. To vyžaduje znalosť informačných kanálov, udržiavanie stálych kontaktov, prípravu k analýze informácií a prácou s nimi. V ostatných ukazovateľoch je dôležitá propagácia okresu a regiónu hlavne z hľadiska turistiky a rekreácie, služby by mali byť dostupné a cenovo primerané čím sa dosiahne zvýšený dopyt po službách a nárast zamestnanosti pre lokality, ktoré sú ešte v súčasnej dobe odkázané na podporu od štátu.

7 ZÁVER

V novodobých podmienkach Slovenskej republiky, t.j. po roku 1989 sa prejavujú výrazné regionálne rozdiely v štruktúre dopytu a ponuky práce. Každá trhovú ekonomiku má za cieľ dosiahnuť plnú zamestnanosť, tzn. že keď jednotlivec chce pracovať a akceptuje ponúkanú mzdu zamestnávateľom, zamestná sa. Nezamestnanosť sa nevyhýba ani rozvinutým trhovým ekonomikám a preto tento fenomén nemožno spájať len s menej rozvinutými ekonomikami. Je teda zvláštnym problémom modernej spoločnosti a jeho zvládnutie je otázkou hospodárskej politiky toho ktorého štátu prostredníctvom vhodne zvoleného nástroja politiky trhu práce a jeho uplatňovania v hospodárskom živote. Od roku 1989 zaznamenávame najvyššie tempo rastu nezamestnanosti v poľnohospodárstve v porovnaní s inými odvetviami. Takisto zarádzajúcim faktorom je vysoký počet nezamestnaných vo vekovej kategórii 15 – 29 rokov zahŕňajúcou hlavne mladistvých a absolventov škôl. Za ďalšiu skupinu s vysokým počtom nezamestnaných je nutné považovať občanov so zmenenou pracovnou schopnosťou.

Po uskutočnení politických a hospodárskych zmien v procese transformácie z plánovanej ekonomiky na trhovú, je nezanedbateľnou kategóriou skupina dlhodobo nezamestnaných. Táto sociálna skupina je často spájaná s rôznymi negatívnymi javmi v spoločnosti ako sú kriminalita, alkoholizmus, rozpadajúce sa rodiny, ekonomické a sociálne dopady na rodiny nezamestnaných. Často sa stáva pravidlom vylúčenie zo spoločnosti, segregácia, pocit nepotrebnosti, mentálnej degradácie a sociálnej izolovanosti dlhodobo nezamestnaného.

Nádejou pre všetkých nezamestnaných, nie len dlhodobo nezamestnaných, by mohla byť ich vlastná iniciatíva rekvalifikovať sa, doplniť si vzdelanie, rozšíriť schopnosti, zručnosti, ktoré sú často požadované zamestnávateľmi, ale aj často vyústia do rozhodnutia založiť si živnosť, začať podnikáť, či už ako samostatne zárobkovo činná osoba, alebo založenie samostatného právneho subjektu. Ukazovateľom tohto javu je rastúci počet malých a stredných podnikov. V roku **2002** bol ich počet **735** a narástol na počet **1049 v roku 2006**.

Na vytváraní podnikateľského prostredia sa v tomto regióne podieľajú hlavne štátne orgány zákonodarne podporované výkonom ministerstiev, štátom podporované inštitúcie a agentúry, súdy, orgány verejnej samosprávy, výskumné a vývojové pracoviská, leasingové spoločnosti, komory, asociácie, banky, poisťovne, poradenské a iné organizácie. Pre obyvateľa Horehronia, do ktorého spadá 73 obcí a okresné mesto Brezno, je oblasť rozvoja podnikania a zamestnanosti veľmi dôležitá.

Malé a stredné podnikanie predstavuje moderný a dynamický sa rozvíjajúci sektor, ktorý sa vie rýchlo prispôbiť podmienkam trhu a je v horehronskom regióne dôležitým článkom vplyvujúcim na hospodársky rast regiónu a na vývoj miery evidovanej nezamestnanosti

v regióne. V Banskobystrickom kraji pôsobí 15 957 právnických osôb vrátane fyzických osôb zapísaných do obchodného registra z toho 9 091 podnikov. Podiel podnikov v kraji na úhrne za SR dosiahol 9,5%. Vo veľkostnej štruktúre podnikov majú najväčšie zastúpenie podniky do 9 zamestnancov / podiel 82,8%)

Podľa štvrtročného štatistického výkazníctva sa zamestnanosť v banskobystrickom kraji medzi ročne zvýšila o 2,3%. Na zamestnanosti za SR sa kraj podieľal 11,1%.

Z analýzy sledovaných údajov v okrese Brezno došlo v sledovanom období 2002 – 2006 k zmene nezamestnanosti a jej celkový vývoj má klesajúci priebeh, v roku **2002** bolo evidovaných nezamestnaných **7 769 a v roku 2006 4785**.

Najnižšia miera nezamestnanosti je evidovaná v roku **2006 – 15,77% čo je pokles z hodnoty 23,74% v roku 2002**, to znamená nárast počtu zamestnaných cca o **3000**.

Zmeny sú v spojitosti s pozitívnym vývojom stavu MSP :**rok 2002 – 3845, rok 2006 - 5812**

V rámci EÚ sa prijala Lisabonská stratégia členských štátov ktorej cieľom je 3% -ný hospodársky rast a vytváranie podmienok na modernizáciu malých a stredných podnikov, posilňovať inovácie ako motor ekonomického rastu.

Na základe koncepcie EÚ prijala Slovenská republika v tejto kľúčovej otázke opatrenia na podporu MSP. V horehronskom regióne na základe analýzy sme dospeli k záverom, že vplyvy na zamestnanosť v konkurenčnom prostredí trhovej ekonomiky sú pre Horehronie stabilizujúce hlavne tam kde je produkcia kontinuálna s vývojom, potom sa MSP udržiavajú vo výraznom postavení a navyše vytvárajú nové pracovné miesta – v poslednom sledovanom roku 2006 to bolo 1214 voľných pracovných miest v okrese Brezno, pričom najviac je požadované vzdelanie učňovské bez maturity ako aj s maturitou a stredoškolské vzdelanie.

Pri zvažovaní návrhov na riešenie vplyvu MSP na zamestnanosť je z dlhodobého hľadiska pre rast ekonomiky MSP rozhodujúce investovať do ľudského kapitálu a technologického pokroku. Zvyšovanie konkurencieschopnosti súvisí s intenzitou realizácie výsledkov výskumu a vývoja vo forme konkrétnych inovácií na úrovni vzdelanosti a kvalifikácie pracovnej sily a využívanie nových technológií k modernizácii a reštrukturalizácii výroby. Je treba pracovať na prepojení dosiaľ relatívne samostatných procesov – výskumu a vývoja a vytvárať z nich zdroj inovácií. Bude treba podporiť spoluprácu medzi vývojom a aplikovanou sférou, posilniť program spoločnej účasti výrobcu – budúceho realizátora a riešiteľa úlohy. O prínose výskumu a vývoja niet pochýb, ale je tu pochybnosť nad jeho dlhodobým dopadom na zamestnanosť. Problémov okolo MSP je celá rada a niet oblasti, kde nie je čo zlepšovať.

Otázkou zostáva stanovenie priorít a to v prvom rade výskum a vývoj, zjednodušenie daňového systému, zvýšenie ponuky rizikového kapitálu pre financovanie inovačne zameraných projektov v malých firmách s krátkou históriou., lepšia informovanosť podnikateľov, komunikácia medzi

podnikateľskou sférou a štátnou správou a úradmi hlavne vplyv ministerstiev na zadávanie nových úloh a zámerov smerom k MSP. Neexistencia týchto nástrojov alebo viac menej nekonceptnosť, ktorá sa nahrádza len osobnými kontaktmi medzi podnikateľmi a úradmi, nevytvára priaznivú motiváciu na rozširovanie a zlepšovanie podnikateľského prostredia. Tieto rozdiely sú najviac viditeľné, keď porovnáme podnikateľské prostredie v Bratislavskom kraji kde sa MSP rozvíjajú podstatne rýchlejšie na rozdiel od Horehronia, kde je rast MSP pomalší.

Dôležitou fázou pre konečný výsledok bude hlavne ochota vládnych kruhov pomôcť malému a strednému podnikaniu a hlavne intenzita s akou budú bariéry okolo MSP riešené.

Dostupnosť kapitálu pre oblasť inovácií pre podniky s krátkou históriou je problém, s ktorým sa potýkajú aj susedné krajiny. Ako sme uviedli v diplomovej práci, existuje rada podporných mechanizmov získavania financií na podporu výroby a rozvoja MSP.

V rámci rozvoja cestovného ruchu a rekreácie na Horehroní, ale aj v rámci znižovania počtu evidovaných nezamestnaných uchádzačov o prácu je nevyhnutné podporovať malé a stredné podnikanie. ÚPSVaR v Brezne organizuje za týmto účelom komplexný vzdelávací a poradenský program „**Zakladám svoj vlastný podnik**“ pre evidovaných uchádzačov o zamestnanie, ktorí sa rozhodnú začať vykonávať samostatnú zárobkovú činnosť. Štrukturálne fondy Európskej únie sú jedným z hlavných nástrojov solidarity medzi Európanmi. Pomáhajú pri vytváraní pracovných miest a pri hospodárskom rozvoji investovaním do infraštruktúry a vzdelania v chudobnejších regiónoch.

Východiskom pre región Horehronie je dôsledné uplatňovanie regionálneho prístupu k rozvoju ekonomiky v regióne poznanie príležitostí, ktoré región ponúka a využívanie týchto príležitostí v maximálnej možnej miere, starať sa o prílev zahraničného kapitálu ako aj pritiahnutie zahraničných investorov. Taktiež dennou prácou musí samospráva pracovať na odstraňovaní negatívnych stránok, ktoré brzdia rozvoj regiónu, ako je nízka kvalita cestnej siete, nevyhovujúca kvalita ponúkaných služieb, nedostatočné značenie, nízke – demotivujúce platy pre zamestnancov v oblasti MPS, čo spôsobuje odliv kvalifikovanej pracovnej sily za lepším zárobkom do zahraničia, nevysporiadané vlastnícke vzťahy a pod.

8 POUŽITÁ LITERATÚRA

- 1) ALNER : Phare, Slovensko a Vy. Bratislava : Delegácia Európskej komisie v Slovenskej republike, 1999, s. 28. ISBN 80-968152-4-5.
- 2) ÁRENDÁŠ, M. a kol.: Základy ekonómie. Nitra : SPU, 1997, s. 400. ISBN 80-967842-7-7.
- 3) BELAJOVÁ, A.: Podmienky pre rozvoj vidieka. In: Zborník z Medzinárodných vedeckých dní 1999 v Nitre. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 1999, s.145. ISBN 80-7137-661-2.
- 4) BELAJOVÁ, A. - FÁZIKOVÁ, M.: Prednášky, www.uniaq.sk
- 5) BANDLAEROVÁ – ILKOVÁ : Obchodné právo. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 1999, s. 11-13. ISBN 80-7131-592-2.
- 6) BIELIK, P. : Agrárna ekonomika. Nitra: VŠP, 1995.
- 7) BIELIKOVÁ : Podnikatelia v „ bavlnke „. In: PROFIT, Bratislava, č.1, 2003
- 8) BRHEL, J. : Malé a stredné podnikanie. Bratislava : FITR, 1993, s. 88.
- 9) DAŇKOVÁ, A. : Podpora rozvoja malého a stredného podnikania v SR. In: Zborník z medzinárodných vedeckých dní v Nitre. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, s-18.
- 10) FÁZIKOVÁ, M. : Súčasné štrukturálne zmeny na slovenskom vidieku. Acta operativa – oeconomica L95. Nitra: VŠP, 1995, s. 237-240. ISBN 80-7137-229-3.
- 11) FREUD, S. : Civilisation and its disconttens. London : Hogarth, 1963. Český preklad: Nespokojenosť v kultúre. Praha: Odeon, 1990, s. 316-380.
- 12) GAŠPARÍKOVÁ, J. : Stav malých a stredných podnikov a ich inovačná aktivita. Bratislava: Prognostický ústav SAV, 1997, s. 24. ISBN 80-71200-826-2.
- 13) GOZORA, V. : Podnikový manažment. Nitra : Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, 1996, s. 20 – 21. ISBN 80-7137-341-9.
- 14) HOLMS, J. R. : The organisational and locational structure of production. Winchester (U.K.) : ALLEN & UNWIN, 2319, 1986. ISBN 53-8291-648-3.
- 15) IŠA a kol. : Základy trhovej ekonomiky . Bratislava : ELITA, 1997, s.192. ISBN 80-9782-184-6.
- 16) JAKÚBEK, I.: Ekonomická teória. Bratislava : ELITA, 1997, s. 192. ISBN 80-9782-184-6.
- 17) JASSINGER, A.: Tajomstvá úspechu malého a stredného podnikania. Bratislava: Slovenská kniha, 1991, s.12-15.

- 18) JONÁŠOVÁ : Výzvy a príležitosti jednotného trhu. Bratislava: In: Podnikanie, č.3, 2003, s.4.
- 19) KOVÁČOVÁ, E. et al.: Teória a politika zamestnanosti. Bratislava: Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, 1995, s. 273. ISBN 80-225-0700-8.
- 20) KOŠČO, T. – ŠEBO, A.: Financie a mena. Nitra: VŠP, 1996, s. 88. ISBN 80-7137-438-5.
- 21) LISÝ, J.: Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast. Bratislava : EKONÓMIA, 1999. ISBN 80-88715-55-5.
- 22) LISÝ, J.: Všeobecná ekonomická teória. Bratislava : IURA EDITION, 1998, s. 464. ISBN 80-88715-43-1.
- 23) MAIER, G. – TODTLING, H.: Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálna politika a regionálny rozvoj. Bratislava : ELITA, 1998, s.284 – 285. ISBN 80-8044-049-2.
- 24) MARKOVÁ, V.: Faktory ovplyvňujúce rozvoj malého a stredného podnikania. In: Studia economica, Banská Bystrica . Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela, roč.1., 2000, č.4, s.123. ISBN 80-8055-166-9.
- 25) MARKOVÁ, V.: Využívanie ekonomických nástrojov rozvoja malých a stredných podnikov v praxi. Zborník príspevkov z vedeckého seminára so zahraničnou účasťou, UMB Banská Bystrica, 1997, 33s. ISBN 80-8055033-6.
- 26) MARKOVÁ V. – ŠULEKOVÁ : Manažérska ekonomika malých a stredných podnikov, 1. vydanie. Zvolen: Ústav pre výchovu a vzdelávanie pracovníkov lesného a vodného hospodárstva SR, 1997, s.10-49. ISBN 80-886777-49-1.
- 27) MRAČNA, V.: Dlhodobo nemotivačné prostredie malých a stredných podnikov. In: TREND, č.40,1999, s.15 A.
- 28) PETROVÁ, R. : Základy ekonómie. Košice: KREDIT, 1998, 180s. ISBN 80-7099-362-6.
- 29) POTANČOK, M.: Zelená malému podnikaniu. In: Obecné noviny, č.1., 1999, s.15.
- 30) PROKOPOVIČ, P.: Súčasný legislatívne problémy malého a stredného podnikania a možné spôsoby ich riešenia. Zborník príspevkov z vedeckého seminára so zahraničnou účasťou, UMB Banská Bystrica, 1997, 32s. ISBN 80-8055033-6.
- 31) SAMUELSON, P.R. –NORDHAUS, W.D.: Ekonómia. Bratislava: ELITA, 2000, s.820. ISBN 80-8044-059-X.
- 32) SEDLÁK, M.: Podnikové hospodárstvo. Bratislava: Bradlo, 1992, s. 135. ISBN 80-85323-42-7
- 33) STOREY, D.J.: Entrepreneurship and the new firm. London : CROON HELM, 1982,s. 215.
- 34) STANEKOVÁ, E. : Postavenie a úloha regionálnej politiky v procese vytvárania vzťahov podnikateľskej sféry k regiónom. In: Zborník z medzinárodnej konferencie “Ekonomika

podnikov a regiónov“. Košice: Podnikovo-hospodárska fakulta Ekonomickej univerzity, 1997, s.225.

- 35) ŠLOSÁR, R.- ŠLOSÁRVÁ, A. – MAJTÁN, Š. : Výkladový slovník ekonomických pojmov. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992, s. 318, ISBN 80-08-01609-4.
- 36) ŠULEKOVÁ, E. : Manažerská ekonomika. Banská Bystrica: KPH, EF UMB, 2001, s. 37. ISBN 80 – 8055 – 166 – 9.
- 37) UHNÁK, J.: Nezamestnanosť je produkt pretechnizovanej spoločnosti. In: Trend, 1998, č.34, s.22A. ISSN 1335 – 0684.
- 38) URBAN, L.: Hospodárska politika. Praha : Victoria Publising, 1994, s.14-16. ISBN 80-85865-01-7.

Iné dokumenty :

Zákon č. 513/1991 Zb.z.v znení neskorších predpisov – Obchodný zákon

Zákon č. 455/1991 Zb. z. v znení neskorších predpisov – Živnostenský zákon

Zákon č. 387/1996 Z. z. o zamestnaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

<http://www.upsvar.sk//>

<http://www.employment.gov.sk//>

<http://www.regiony.sk//>

<http://www.brezno.sk//>